

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Katedra českého jazyka a literatury

Stanislava Pospíšilová

II. ročník – prezenční studium

Obor: český jazyk – německý jazyk

PARTIKULIZACE V NEPŘIPRAVENÝCH MLUVENÝCH
PROJEVECH

(na materiálu vybraných kontaktních televizních pořadů)

Bakalářská práce

Vedoucí práce: PhDr. Květoslava Musilová, Dr.

Olomouc 2012

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a že jsem použila jen uvedené prameny a literaturu.

V Olomouci dne 11. 6. 2012

.....

vlastnoruční podpis

Děkuji vedoucí bakalářské práce, PhDr. Květoslavě Musilové, Dr., za vstřícnost, ochotu, cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Obsah

1. Úvod	8
2. Mluvený projev	10
2.1 Historie zkoumání mluvených projevů.....	10
2.2 Charakteristika mluvených projevů.....	11
2.2.1 Rozdíly mezi projevy mluvenými a psanými	12
2.2.2 Mluvený projev ze syntaktického hlediska	12
2.3 Kultura mluveného projevu v televizi	15
2.3.1 Požadavky na moderátora.....	15
3. Charakteristika vybraných televizních pořadů	18
3.1 Show Jana Krause.....	18
3.2 Všechnopárty	19
3.3 Pavlač Ester Kočíčkové	19
3.4 Hyde park	20
3.5 Prostřeno!	21
4. Částice (partikule).....	22
4.1 Charakteristika částic.....	22
4.2 Původ částic.....	25
4.3 Modifikace částic.....	25
4.4 Funkce částic	26
5. Proces partikulizace	28
5.1 Druhy partikulizace	29
6. Praktická část.....	32
6.1 Metoda shromažďování příkladů.....	32

6.2 Partikulizace ohebných slovních druhů.....	33
6.2.1 Partikulizace substantiv	33
6.2.1.1 Příklady partikulizace substantiv z médií.....	33
6.2.2 Partikulizace pronomin.....	34
6.2.2.1 Příklady partikulizace pronomin z médií	34
6.2.3 Partikulizace sloves	34
6.2.3.1 Příklady partikulizace sloves z médií	35
6.3 Partikulizace neohebných slovních druhů	36
6.3.1 Příklady partikulizace příslovčí z médií	36
6.4 Partikulizace vět hlavních.....	37
6.4.1 Příklady partikulizace hlavních vět z médií	38
6.4.1.2 Indikativ nebo kondicionál + že	41
6.5 Partikulizace slovesa <i>vědět</i>	43
6.5.1 Příklady partikulizace slovesa <i>vědět</i> z médií.....	44
6.6 Partikulizace slovesa <i>počkat</i>	46
6.7 Partikulizace vět vedlejších	47
7. Závěr.....	48
8. Použitá literatura.....	49
9. Seznam grafů	51
10. Seznam tabulek.....	51
11. Anotace	52
Příloha.....	53

1. Úvod

Téma bakalářské práce jsem si vybrala na základě svého zájmu o nepřipravené mluvené projevy. Při produkci řeči dochází k mnoha odchylkám od projevů psaných. Česká lingvistika tento fakt dlouhou dobu opomíjela a věnovala svoji pozornost spíše projevům psaným. V dnešní době se o mluvený jazyk zajímá již mnoho lingvistů. Jazyk je živý organismus a má schopnost se přizpůsobovat různorodým situacím a nabízí ke zkoumání mnoho svých podob. Proto mě zajímá tato variabilita mluveného jazyka.

Mnoho televizních diváků stále žije v utkvělé představě, že veřejný projev v televizi je vždy spisovný a jen občas se stane, že moderátorům něco „ujede“. Je třeba si uvědomit, že jistě ne každý moderátor prošel fonetickým kurzem spisovné výslovnosti nebo jiným kurzem, zaměřeným na komunikaci (například kurzy efektivní komunikace nebo kurzy zaměřené na podání efektivní zpětné vazby), a proto se stává, že se většina moderátorů nevyjadřuje striktně spisovně nebo že mají účastníci komunikace potíže s vhodným formulováním výpovědi. Tato práce sice není zaměřena na spisovnost nebo nespisovnost vyjadřování moderátorů v televizním vysílání, ale díky příkladům, které budeme v práci uvádět, budou některé prohřešky moderátorů zjevné. Také z tohoto důvodu jsem se zaměřila na zkoumání mluvených projevů v médiích.

Téma jsem si vybrala také proto, že partikulizace je méně známý druh slovnědruhového přechodu a protože všechny jeho možnosti nejsou ještě detailně prozkoumány ani pojmenovány.

Výzkum byl prováděn na jazykovém materiálu z televizních pořadů *Show Jana Krause*, *Všechnopárty*, *Pavlač Ester Kočíčkové*, *Prostřeno!* a *Hyde park*. Pořady byly vybrány v první řadě tak, aby splňovaly podmínku dialogičnosti. Dále jsme se snažili o různorodost prostředí a počtu hostů, se kterými moderátor komunikuje; tedy kolik komunikantů se dohromady podílí na komunikační situaci. *Show Jana Krause*, *Všechnopárty* a *Hyde park* zastupují dialogickou komunikaci. V *Pavlači Ester Kočíčkové* vytvářejí hosté diskuzi, do které každý z hostů zasáhne kdykoli má potřebu. Relace *Prostřeno!* zastupuje typ pořadu, ve kterém není rozhovor korigován moderátorem.

Práce si klade za cíl objasnit pojem partikulizace jako jeden z mnoha slovnědruhových přechodů. Proces partikulizace bude sledován a zaznamenáván z nepřipravených mluvených projevů v médiích. Práce je strukturovaná do dvou základních celků, teoretické a praktické části. V teoretické části se budeme zabývat mluvenými projevy a jejich charakteristikou, dále

popisem vybraných televizních pořadů a nakonec teoretickému uchopení částic a procesu partikulizace. Praktická část se bude věnovat rozboru rozdělení jednotlivých typů partikulizace a analýze vybraných příkladů. Vzhledem k vysokému počtu všech zaznamenaných příkladů bude jejich část uvedena v příloze.

Cílem práce je zhodnotit míru partikulizace v nepřipravených mluvených projevech v médiích a posoudit četnost výskytu jednotlivých typů partikulizace a také četnost partikulizace v jednotlivých pořadech. Domníváme se, že partikulizace v neveřejných projevech je častější nežli v těch veřejných. Z tohoto důvodu budeme sledovat, jak ostatní slovní druhy přecházejí do funkcí částic ve veřejných projevech, a zaměříme se na nejčastější typy. Partikulizované výrazy vyjadřují velkou škálu postojů mluvčího ke sdělované skutečnosti, budeme proto sledovat, jaké postoje jsou nejtypičtější pro veřejný projev v kontaktních zábavních pořadech.

2. Mluvený projev

V této kapitole se věnujeme historii zkoumání a charakteristice nepřipravených mluvených projevů. Zaměříme se na rozdíly mezi projevy mluvenými a psanými a na syntaktické rysy mluvených projevů, také na rysy mluvených projevů v televizním vysílání.

2.1 Historie zkoumání mluvených projevů

Zkoumání mluveného jazyka je v české lingvistice poměrně mladá disciplína. V dřívějších dobách sloužily pro jazykovědný výzkum primárně psané, spisovné texty. Mluvená podoba jazyka byla zkoumána jen v oblasti nářečí, a to především od dob, kdy se ke slovu přihlásila média v podobě televizních a rozhlasových přijímačů v domácnostech. Tento faktor začal výrazně ovlivňovat nářeční prvky, a to směrem od centra k periférii, protože lidé byli ovlivňováni spisovným projevem. Proto si jazykovědci začali uvědomovat potřebu zkoumání nářečí. První vážné úvahy o běžně mluvených projevech zaznamenáváme od 60. let minulého století. Poprvé byla vyjádřena myšlenka o nutnosti zkoumání také běžného všedního vyjadřování, aby bylo možné pozorovat prvky běžně mluveného hovorového vyjadřování již od starších dob. (HAUSENBLAS, 1962) Do centra pozornosti jazykovědců tedy pronikají projevy spontánní, nepřipravené. Je třeba si ale uvědomit, že pro mluvenou podobu jazyka nebyla vymezena speciální terminologie. Pro mnohé rysy mluvené formy jazyka postačuje sice syntaktická terminologie, která byla určena pro psaný, tedy většinou spisovný jazykový záznam, ale mnohé jevy mluvené formy nebyly touto terminologií uchopitelné.

Takto směřovaný vývoj lingvistiky samozřejmě souvisí i s rozvojem techniky, zejména audiovizuální, která umožňuje kvalitně nahrávat mluvené slovo. (MÜLLEROVÁ, HOFFMANNOVÁ, SCHNEIDEROVÁ, 1992) Tento fakt potvrzuje i pozdější rozvoj korpusové lingvistiky, která zpočátku zaměřovala svou pozornost na vytváření korpusů psaných textů. U nás vznikl pro vybudování prvního českého korpusu tým spojený z mnoha univerzitních pracovišť a ÚJČ AV ČR *Ústav Českého národního korpusu*. K dispozici je v elektronické podobě od roku 1996. Obecně můžeme říci, že psaných korpusů je daleko více, ale i mluvené korpusy si vytvářejí v české lingvistice stabilní místo. Prozatím nalezneme korpusy mluveného jazyka v oblasti Prahy (Pražský mluvený korpus: PMK) a v Brně (Brněnský mluvený korpus: BMK). Dále existují mluvené korpusy ORAL 2008: sociolingvistický vyvážený korpus neformální mluvené češtiny, a ORAL 2006: korpus

neformální mluvené češtiny. V současné době se pracuje i na Olomouckém mluveném korpusu, ten však prozatím není k dispozici.

Můžeme tedy s jistotou říci, že zkoumání mluveného jazyka se v posledních desetiletích těší velké oblibě.

2.2 Charakteristika mluvených projevů

Mluvená komunikace probíhá v čase a je závislá na situaci, v níž se odehrává. Jde o projevy situačně zakotvené; pro správné pochopení sdělované skutečnosti jsou důležité i vizuální (mimika a gestika) a sluchové faktory (intonace, tempo řeči apod.) Důležitá je i psychosociální charakteristika účastníků komunikace (původce a příjemce), protože právě jejich vztah, povaha a znalosti předurčují průběh komunikace. Zvláště jde o znalosti společné a o stanovisko, které k tématu zastává ten který účastník komunikace. Povaha komunikační situace je závislá také na sociálním a profesním postavení původce a příjemce. Jejich vztahy mohou být symetrické nebo asymetrické. Rovnocenné rozhovory se odehrávají na úrovni přátelské, rozhovory nerovnocenné na úrovni podřízenosti a nadřízenosti, např. v pracovněprávním vztahu. (GREPL, KARLÍK, 1998) Všechny tyto faktory se spolupodílejí na vytváření každé komunikační situace.

Podle charakteru rozlišujeme tyto typy mluvených projevů:

- připravené, polopřipravené (např. s osnovou) a nepřipravené (spontánní),
- čtené a nečtené,
- monologické a dialogické,
- veřejné a neveřejné (s přihlédnutím k různému stupni veřejnosti)
- formální a neformální.

Jednotlivé typy se v jedné komunikační situaci mohou vzájemně prolínat, což znamená, že jeden typ nevyklučuje druhý.¹

Podle toho, jaké typy projevu se v jedné komunikační situaci prolínou, mění se i výběr jazykových prostředků. Tak například moderátor radiového vysílání bude ve svém zaměstnání mluvit zřejmě spisovně (vezmeme-li v úvahu např. Český rozhlas), při soukromém rozhovoru mimo vysílání bude mít jeho mluva i prvky nespisovné.

¹ DANEŠ, František. Kultura mluvených projevů. *Naše řeč*. [online]. 1969, roč. 52, č. 2-3 [cit. 2012-05-20]. ISSN 0027-8203. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5437>.

2.2.1 Rozdíly mezi projevy mluvenými a psanými

V jazykové kompozici psaných a mluvených projevů přirozeně dochází k diferenciaci jazykových prvků. Mluvený projev má na rozdíl od psaného tu schopnost, že účastníci komunikace mohou ihned reagovat na sdělovanou skutečnost. Mluvená komunikace je také snazší; nejsou na ni kladeny takové nároky jako na tu psanou. V psaných projevech má autor možnost zamýšlet se nad sdělovaným obsahem, má možnost přeformulovat i způsob sdělení. Stejně tak druhá strana této komunikační situace, a to čtenář, tedy recipient, má možnost se nad určitou pasáží pozastavit, popřípadě dohledat potřebné informace o tématu, aby lépe porozuměl textu. Psané projevy se vyznačují připraveností a myšlenkovou propracovaností. Mají schopnost téma pojmout komplexně. Takové schopnosti mluvené projevy nemají, protože probíhají v čase. Na účastníky komunikační situace jsou tedy kladeny vyšší nároky, protože se očekává, že reakce na sdělovanou skutečnost bude okamžitá. Mluvené projevy se vyznačují nepřipraveností (s výjimkou připravených projevů k určitým příležitostem, např. přednáška, proslov), mnohem vyšší emocionalitou, angažovaností a většinou nemají schopnost komplexního pojetí tématu, protože kvůli asociacím účastníků komunikace snadno dochází k odchýlení od tématu. S emocionalitou mluveného projevu úzce souvisí další specifický rys, a to užití intonace a dynamiky projevu.

Psané texty se dále vyznačují výběrem složitějšího tématu, mluvené oproti tomu rozebírají tematiku jednodušší a bývají zaměřeny na vztahy mezi komunikanty. (HOFFMANNOVÁ, 1997) Takové tvrzení je samozřejmě zjednodušené, protože psaným textem může být i osobní dopis a mluveným projevem může být například diskuze mezi odborníky.

Mluvené projevy se vyznačují svou aktuálností a silnou vazbou k realitě. Psané projevy mají oproti tomu dlouhodobou platnost a od situace jsou odtržené.

2.2.2 Mluvený projev ze syntaktického hlediska

Potřebu zkoumání mluvených projevů i ze syntaktického hlediska jako jeden z prvních vyjádřil na brněnské syntaktické konferenci v roce 1961 Karel Hausenblas. Ten si uvědomil, že je třeba zkoumat zvláště nářeční útvary, protože jejich životnost je časově omezena. Nezbytnost a zajímavost zkoumání mluvených projevů zdůvodňuje následujícími argumenty:

- jde o všední vyjadřování, které může být zajímavé i z diachronního hlediska,

- specifika mluvených projevů těžší z hovorového jazyka, ke kterému se zkoumáním psaných textů lingvista dostane jen stěží,
- jde o projevy, které hrají významnou úlohu v jednom jazykovém společenství,
- běžně mluvené vyjadřování ovlivňuje i vyjadřování spisovné,
- specifická běžně mluvených projevů může vhodně doplňovat celkový teoretický aparát daného jazyka,
- výsledky zkoumání mluveného projevu budou užitečné i pro sféru literárněvědnou (přímá řeč postav),
- v běžně mluvených projevech vystupují na světlo charakteristické rysy syntaxe (slovosled, vyjadřování podmětu, neslovesného přísudku aj.),
- srovnání projevů mluvených a psaných, tedy srovnání dvou stylů, může ovlivnit také pojetí některých kategorií jazyka, též kategorie syntaktické. (HAUSENBLAS, 1962)

Karel Hausenblas položil základy pro studium mluvených projevů a mnoho dalších lingvistů jej v této činnosti následovalo. Dnes je studium mluvených projevů jedním z nejzajímavějších a nejvíce zkoumaných oborů lingvistiky.

Nepřipravené mluvené projevy se vyznačují zejména nespisovností, protože při produkci řeči není zcela možné do důsledku dodržovat pravidla spisovného vyjadřování, ať už z gramatického nebo z ortoepického hlediska. Charakter nepřipravených mluvených projevů je ovlivňován mnoha okolnostmi. „Jsou to zvláště: mluvenost, nepřipravenost, prostě sdělná funkce, neveřejnost dorozumívacího aktu, vázanost na situaci, přímý kontakt s posluchačem, emocionalita, expresivita a apelovost (zvl. v dialogu).“, porov. MÜLLEROVÁ, 1966, s. 118-119. Nepřipravenost se předpokládá „jak po stránce tematické, tak i jazykové.“ (MÜLLEROVÁ, 1966, s. 118)

V rámci syntaktické výstavby se objevují mnohé prvky, které jsou nepřipraveným mluveným projevům vlastní:

- neúplnost vyjadřování – elipsa větných členů, zvláště slovesného predikátu: *kdo tě viděl? – Pavel,*
- redundantní vyjadřování – opakování libovolných větných členů za účelem zdůraznění: *počkejte, počkejte, za pár let bude,*
- subjektivní pořádek slov v aktuálním členění výpovědi: *těm lidem říkám, co s tím masem maj dělat, jak to maso správně má třeba vonět,*

- nedůsledné dodržování parataktického a hypotaktického spojení vět, věty jsou kladeny za sebe v juxtapozici: *to si myslím, to se na mě nezlobte, že v tý český šlamastice, za takovejchhle podmínek, komunisti by mohli mít obrovskou šanci,*
- časté prvky spjaté s technikou vyjadřování, na začátku promluvy nebo na konci: *jak říkám, počkej: počkejte, ještě máme chvíli.* Tyto prvky mají v promluvě mnoho funkcí, např. upoutávací, upozorňovací, navazovací aj.,
- parcelace, předsouvání: *ty tam chceš jít? Sama? Úplně?, Řekněte mi, třeba ten ministr školství, ten Dobeš, znáte ho?* (MÜLLEROVÁ, 1966)

Výše zmíněné rysy mluvených projevů pocházejí od Olgy Müllerové, která v mnohém navázala na poznatky Karla Hausenblase a jeho teoretické připomínky tímto zkonkretizovala. Některé Hausenblasovy znaky však opomíjí. Jsou to:

- dvojí vyjadřování podmětu – ve 3. os. sg i pl. se v běžně mluvených projevech užívá pro vyjádření podmětu jak substantivum tak pronominum: *Von byl dřív vchod z druhé strany,*
- úzký výběr prostředků – mluvčí často užívá ustálené, ustrnulé konstrukce, stereotypně se opakující, bez zájmu o kreativní přístup k jazyku: *co je to za člověka?* (HAUSENBLAS, 1962) Dnes můžeme podobné prostředky nazvat floskulami, které jsou hojně užívány v mluvených projevech našich politických představitelů: *časový horizont, monitorovat situaci.*

Všechny prvky, typické pro nepřipravené mluvené projevy, mají svou funkci v komunikační situaci. Tak například neúplné vyjadřování není v mluvené komunikaci problematické, protože podle kontextu nebo podle situace si může posluchač bez potíží vynechané slovo doplnit. Stejně tak protipól neúplného vyjadřování, vyjadřování redundantní, tedy nadbytečné, má své opodstatnění. Jednak dávají mluvčímu čas pro promyšlení obsahu sdělení, upoutávají pozornost, a druhý účastník komunikace má lepší možnost orientovat se v promluvě. To samé platí i o prvcích spjatých s technikou vyjadřování. Mluvčí díky nim segmentuje promluvu. S takovými prvky se v psaných projevech nesetkáváme, protože na rozdíl od nich je mluvená komunikace ovlivňována nejen tématem, ale i aktuálními potřebami souvisejícími s formulací sdělení.

2.3 Kultura mluveného projevu v televizi

Mnozí lidé mají problém s vyjadřováním. Zadržávají se, je pro ně obtížné plynule sdělit zamýšlené informace, mnohdy se souhrou všech asociací ani nedostanou k jádru sdělení. Při volbě lexika jsou mnozí lidé nejistí, a proto může docházet i k nepochopení obsahu sdělení. Schopnost výstižně sdělit skutečnost „bývá u mnoha lidí – zejména pokud jde o projevy „veřejné“ – tato schopnost často nedostatečná, zakrnělá.“² Ačkoliv se často setkáváme se spisovně pronesenými projevy, stačí malá nepozornost mluvčího nebo emoční zabarvení, a mluvčí se uchyluje k sobě vlastnějšímu vyjadřování, tedy k nespisovnému, hovorovému. Pro tyto případy máme termín *konverzační jazyk*, který je charakterizován jako kombinace jazyka spisovného a nespisovného. Otázkou však zůstává, zda nespisovnost projevů kritizovat, zda není důležitější obsah sdělení než forma. Ale zřejmě se shodneme, že pokud půjdeme například na přednášku o umělecké fotografii, budeme očekávat spisovný projev. Jde o projev veřejný; posluchač je zvyklý na spisovnou řeč. Mluví-li přednášející nespisovně, je recipient těmito prvky vyrušován z poslechu. Bude-li politik odpovídat na otázky v pořadu Václava Moravce, bude jeho mluva spisovná až hyperkorektní, posadí-li se do pořadu Jana Krause, nestačíme se divit, jaké volí řečové prostředky v uvolněné atmosféře. Každý člověk má svůj způsob vyjadřování pro rozdílné situace, a úkolem lingvisty je tyto jevy zkoumat, nikoliv je nějakou metodou korigovat, pokud nesouhlasí se způsobem vyjadřování. Jazyk je „živý organismus“ a pružně reaguje na změnu situace i na okolní vlivy.

2.3.1 Požadavky na moderátora

Vyjadřování v televizním vysílání má zcela určitě velký vliv na jazykové povědomí diváků. U připravených či polopřipravených mluvených projevů komentátorů, redaktorů, reportérů apod. se většinou jedná o projevy spisovné, více či méně kultivované. V naší práci nás ale budou zajímat projevy nepřipravené, tedy projevy v rámci diskuzních pořadů, kde můžeme snáze hodnotit schopnost srozumitelného a kultivovaného vyjadřování. Moderátor „má nejen umět vhodně uvést jednotlivá čísla pořadu případným spojovacím textem, ale i rozmlouvat s jednotlivými účastníky pořadu (a přimět je k hovoru), [...] hladce překlenout

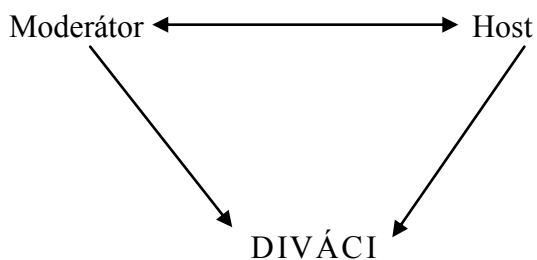
² DANEŠ, František. Kultura mluvených projevů. *Naše řeč*. [online]. 1969, roč. 52, č. 2-3. [cit. 2012-05-22]. ISSN 0027-8203. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5437>.

různá drobná nečekaná nedopatření v chodu programu ap. Přitom má vystupovat společensky, chovat se bezprostředně a mluvit přirozeně. Tyto požadavky může – stejně jako reportér – plnit dobře pouze tehdy, má-li skutečně dobrou vyjadřovací schopnost a velkou konverzační a stylistickou pohotovost.³ Kromě posuzování řeči může divák navíc hodnotit i mimiku a gestiku mluvčího a jejich soulad se sdělovanou skutečností. Hlavním úkolem moderátora zábavního pořadu je zalíbit se co největšímu počtu diváků. Bez oblíbenosti žádný televizní pořad nepřežije. Na moderátora by měl být příjemný pohled, měl by mít divákovy sympatie a stejně tak jeho vyjadřování by mělo být srozumitelné, aby divák nemusel číst mezi řádky. Moderátor by měl platit za řečový vzor, mluvit spisovně, srozumitelně a kultivovaně. Se striktně spisovným projevem se v zábavním pořadu však setkáváme jen málokdy. Důvodem je zřejmě fakt, že moderátor považuje spisovné vyjadřování za příliš strojené, popř. i zastaralé. Rád by se svou mluvou přiblížil co možná nejvyššímu počtu diváků, proto bývá jeho mluva protkána hovorovými prvky. V zábavním pořadu kontaktního druhu, kdy vede moderátor rozhovor se zajímavými hosty, kteří jsou mediálně známí, má užití hovorové češtiny další podstatný důvod – moderátor nastolí příjemnou, neformální atmosféru. Hosté nejsou tedy jeho mluvou ovlivňováni, nesnaží se o korektní vyjadřování na úkor obsahu sdělení. V takovém typu pořadu (např. Všechnopárty Karla Šípa – ČT 1, Show Jana Krause – Prima) je uvolněná atmosféra důležitá k dosažení cíle – pobavit publikum, nejen informovat (např. Hyde park – ČT 1). Pokud moderátor zábavního pořadu uvádí hosta na scénu či jinak komentuje průběh vysílání, volí ve velké míře spisovnou češtinu. Je vidět, že užití běžně mluveného jazyka je zvoleno za účelem navození přátelské atmosféry. „Vhodné využívání běžně mluveného jazyka je jedním z osvědčených prostředků k navozování komiky a dobré zábavy.“⁴ Oproti tomu moderátor čistě informativního pořadu (Hyde park) volí spisovné vyjadřování, neboť jeho úlohou není diváka pobavit či uvolnit po náročném dni, jeho úlohou je pouze zprostředkovat informace prostřednictvím hosta, odborníka na dané téma.

Je důležité si uvědomit, že každá konverzace před diváky, tedy pro diváky, je tímto faktorem výrazně ovlivněna. Každý host se snaží zaujmout diváky a zapůsobit na ně.

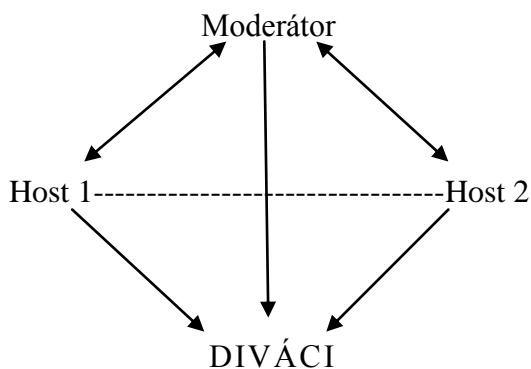
³ KNAPPOVÁ, Miloslava. O kultuře jazykových projevů v televizi. *Naše řeč*. [online]. 1970, roč. 53, č. 3. [cit. 2012-05-22]. ISSN 0027-8203. Dostupné z <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5498>.

⁴ KNAPPOVÁ, Miloslava. O kultuře jazykových projevů v televizi. *Naše řeč*. [online]. 1970, roč. 53, č. 3. [cit. 2012-05-22]. ISSN 0027-8203. Dostupné z <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5498>.

(ČMEJRKOVÁ, HOFFMANNOVÁ, 2003, s. 86)

V kontaktních pořadech zábavního charakteru je vždy přítomen moderátor a jeho host/hosté. Je-li přítomno více hostů, dochází často k situaci, kdy reaguje jeden host na druhého, aniž by k tomu byl vyzván moderátorem.

(ČMEJRKOVÁ, HOFFMANNOVÁ, 2003, s. 86)

K takové interakci dochází v našem případě v pořadu *Pavlač Ester Kočíčkové*. Moderátorka nenechává vlastní čas každé hostce zvlášť, jak je tomu v ostatních vybraných zábavních pořadech, ale nechává prostor pro diskuzi.

3. Charakteristika vybraných televizních pořadů

V následujících podkapitolách jsou uvedeny pořady, které byly vybrány ke sledování za účelem naplnění našeho tématu. Vybrali jsme rozdílné pořady, abychom byli schopni zmapovat míru partikulizace v různých prostředích a abychom poté porovnali, v jaké atmosféře byla pro partikulizaci nejvhodnější „půda“. Byly zvoleny jak pořady zábavního charakteru s uvolněnou atmosférou, tak jeden pořad na bázi reality show a jeden s odborným, čistě informativním posláním. Dalším kritériem pro výběr pořadů byla nutná podmínka, aby splňovaly předpoklady pro vznik partikulizace. Nutným předpokladem je dialog. Proto byly z našeho výběru vyloučeny pořady zpravodajského typu.

3.1 Show Jana Krause

Show Jana Krause je zábavní kontaktní pořad, který je vysílán na televizní stanici Prima každý pátek ve 22:10. Pořad navazuje na někdejší oblíbené *Uvolněte se, prosím*. Jde o tzv. late night show, která má své mutace v mnoha zemích světa. V pořadu se vystřídají tři hosté. Před příchodem prvního hosta shrne moderátor události uplynulého týdne a přidá svůj osobitý komentář, který se postará o první smích v hledišti. První a druhý host je ve většině případů mediálně známý herec/herečka, zpěvák/zpěvačka, politik/politicka apod. Jako třetí host přichází člověk se zajímavou profesí nebo zálibou. Pořad pružně reaguje na aktuální politické či kulturní dění s břitkým humorem a lehkou ironií. Moderátor Jan Kraus patří ke stálým českého zábavního pořadu, donedávna vedl i oblíbené rozhovory na rádiu Frekvence 1 *Kraus a blondýna*.

Show Jana Krause se natáčí v divadle Archa, přítomni jsou tedy i fyzičtí diváci, na které se moderátor nejednou obrací. Rozhovory mezi moderátorem a hosty bývají neformální, uvolněné a přátelské. Témata se odvíjejí podle profesního či zájmového zaměření hostů, nejde tedy o jedno téma, ke kterému by se vyjádřil každý z pozvaných. Relace je ke zhlédnutí i na internetu (www.youtube.cz).

Pořad byl do této práce vybrán na základě jeho neformálnosti a uvolněné atmosféry, která je nejvhodnější pro to, abychom v mluvě hostů našli příklady partikulizace.

3.2 Všechnopárty

Všechnopárty je zábavní kontaktní pořad, který je možné sledovat na televizní stanici ČT 1 každý pátek ve večerních hodinách. Relaci uvádí Karel Šíp, známý především jako moderátor, méně už jako textař a scénárista. Na natáčení se schází tři mediálně známí hosté ze světa umění, sportu nebo politiky. Moderátor má ke každému tématu díky svým letitým zkušenostem také co říct, není tedy pouhým zprostředkovatelem zážitků svých hostů.

Všechnopárty se natáčí v divadle Semafor, jsou tedy opět přítomni diváci, kteří smíchem oceňují příběhy hosta či moderátorovy komentáře. Mnohé z hostů zná Karel Šíp díky svým kulturním aktivitám osobně, takže si s mnohými tyká. Nejen tímto je zajištěna příjemná atmosféra a neformálnost diskuze. Moderátor vyhlásí pro každé vydání jedno téma nebo jeden obor, v němž se pohybují všichni tři hosté. Ti poté sdělují své osobní zážitky a zkušenosti. Relace je ke zhlédnutí i na internetových stránkách archivu České televize (www.ceskatelevize.cz).

Tato relace byla do naší práce vybrána na základě její neformálnosti a přátelského prostředí.

3.3 Pavlač Ester Kočičkové

Pavlač Ester Kočičkové byl diskuzní rozhlasový pořad v televizi v roce 2008. Ačkoliv pořad v současné době není vysílán, byl vybrán právě pro svoji neobvyklou atmosféru. Jelikož je stále možné jej sledovat v archivu, má stále svou platnost a díky „přípravnému“ ovzduší a přirozené neformálnosti moderátorky se zde projevuje poměrně vysoká míra partikulizovaných výrazů.

Představuje volné pokračování pořadů *Ženský hlas* a *Dvojhlas*. Ester Kočičková si pro každý rozhovor zvolila jedno téma, které jí navrhli posluchači/diváci a se svými hostkami se danému tématu věnovala. Na „pavlači“ se vždy sešla se třemi ženami, jedna z nich byla většinou odbornice v oboru, zbylé dvě byly mediálně známé herečky nebo zpěvačky. Každá nahlíží na téma ze svého pohledu, moderátorka zde vystupuje jako koordinátorka rozhovoru a občas přidá svůj názor či zkušenost. O tomto pořadu sama říká, že na rozdíl od předchozích dvou pořadů se tentokrát „oprostily od vyloženě feministických témat a od kritizování mužů. Žádná filozofie, zkrátka jen sousedky na pavlači. Možná to někomu připadá málo, jen tak

poslouchat, jak ženštiny melou pantem jedna přes druhou, ale těch upřímných názorů je v takhle vedené debatě nejvíc.“⁵

Pořad byl k vidění na ČT 1, kde probíhala příprava na rozhlasové vysílání, takže atmosféra byla dostatečně uvolněná. Aktérky hovořily přirozeně a moderátorka tuto náladu ještě povzbuzuje svým osobitým projevem. E. Kočíčková o atmosféře ve studiu sama dále říká: „Snažím se to podporovat i tím, že se sama nijak zvlášť nelíčím a nečešu, za stolem sedávám v poněkud nestandardních pozicích, mluvím nespisovně, snažím se být povolena na maximum.“⁶ Neformální atmosféra je tedy podporována zejména od samotné moderátorky. Protože se natáčel v rozhlasovém studiu, nejsou na rozdíl od předchozích dvou pořadů přítomni diváci. Pořad je možné zhlédnout na internetových stránkách archivu České televize (www.ceskatelevize.cz).

3.4 Hyde park

Hyde park je interaktivní informativní pořad. Můžeme jej sledovat každý všední den na ČT 24 po osmé hodině večerní. V dnešní době je to jediný takto interaktivní program. Tvoří stabilní pojítko mezi diváky televize a pozvaným hostem; diváci mohou vznášet dotazy různými způsoby – mohou do studia zatelefonovat, dotazy mohou psát klasicky po sms nebo přes facebook či twitter. Hosta diváci hodnotí svými komentáři na internetových stránkách pořadu. Mají možnost hodnotit i věrohodnost hosta pomocí procentuální lišty a host se o hodnocení své osoby průběžně dozvídá. Za krátkou existenci pořadu jsme se setkali se třemi moderátory: Pavlínou Kvapilovou, Danielem Takáčem a Jaromírem Bodákem. Témata se většinou týkají politické situace v naší zemi, okrajově jsou volena témata vztahující se k jiným oblastem, ve kterých právě došlo k novému objevu či poznatkům, jež se těší zájmu diváků.

Pořad byl do naší práce vybrán proto, aby reprezentoval tento typ vysílání, tedy informativní, nikoli už čistě zábavní. Můžeme v konečném důsledku hodnotit míru partikulizace v různých typech komunikační situace. Hosty tohoto pořadu bývají skuteční odborníci ve své oblasti. Témata se netýkají samotného hosta a jeho zážitků a životních

⁵ LUKÉŠ, Alexandr. Rozhovor: Ester Kočíčková. In: *Naše rodina*. [online]. 2008, roč. 40, č. 16. [cit. 2012-05-25]. Dostupné z <http://www.nase-rodina.cz/article.php?clanek=482#>.

⁶ LUKÉŠ, Alexandr. Rozhovor: Ester Kočíčková. In: *Naše rodina*. [online]. 2008, roč. 40, č. 16. [cit. 2012-05-25]. Dostupné z <http://www.nase-rodina.cz/article.php?clanek=482#>.

příběhů, ale jeho vědomostí, čemuž odpovídá i výběr jazykových prostředků. Atmosféra se vzhledem k charakteru programu nemůže přirovnat k předchozím pořadům, uvolněnost a neformálnost zde není žádoucí.

Vysílání je možné zhlédnout také na internetových stránkách archivu České televize (www.ceskatelevize.cz).

3.5 Prostřeno!

Pořad *Prostřeno!* máme možnost vidět na televizní stanici Prima každý všední den v podvečer. Vysílání tohoto pořadu začalo v březnu roku 2010. Pořad má mnoho jazykových mutací. Jde o kulinářskou reality show, ve které se každý týden představuje pět soutěžících z jednoho kraje České republiky. Každému soutěžícímu patří jeden večer v týdnu, připraví si pro své soupeře menu a jeho úkolem je své hosty co nejlépe pohostit. Ostatní poté hodnotí uplynulý večer a na konci týdne se rozhodne o vítězi. Pořad moderuje pár Václav Vydra a Jana Boušková, avšak divák slyší jen jejich komentáře, na obrazovce se duo nevyskytuje. V pořadu účinkuje jen pět soutěžících.

Tento pořad se vyznačuje naprosto neformální atmosférou. Účastníci soutěže se na počátku týdne seznámí a nabídnou tykání, čímž si zajišťují užší kontakt se soupeři. Natáčení neprobíhá v uměle vytvořeném prostředí, nýbrž u hostitele doma, díky čemuž se účinkující cítí uvolněně. Hovor u prostřeného stolu většinou nevázne, a tak může divák kromě přípravy jídla sledovat i způsob hovoru. Účastníci jsou lidé, kteří před sebou nemají tendenci zušlechťovat svoji mluvu. Proto byl tento pořad vybrán do naší práce, abychom se mohli zaměřit také na všední vyjadřování mediálně neznámých lidí, navíc z různých profesních oblastí, z různých sociálních vrstev a různých krajů České republiky.

Pořad je možné sledovat také na internetových stránkách TV Prima (<http://www.iprima.cz/prostreno>).

4. Částice (partikule)

4.1 Charakteristika částic

Částice patří k neohebným slovním druhům, ve větě nejsou větným členem. Nejpodrobněji se partikulím věnuje tzv. akademická Mluvnice češtiny 2 a Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost. Tyto dva pohledy na částice se v některých aspektech liší, každý z těchto autorských kolektivů užívá jinou klasifikaci částic a nejen to, dokonce se liší v slovnědruhovém přiřazení některých slov (např. *bezmála* chápe Mluvnice češtiny jako partikuli, ale Slovník spisovné češtiny *bezmála* přiřazuje k jinému slovnímu druhu.), porov. KASAL, 1996. My budeme v naší práci vycházet z pojetí Mluvnice češtiny a uvedeme dělení částic také z jiných zdrojů.

Částice vyjadřují vztah mluvčího ke sdělované skutečnosti, ke svému komunikačnímu partnerovi nebo ke členění textu. Akademická Mluvnice češtiny je dělí na částice:

- apelové – vyjadřují vztah mluvčího ke sdělované skutečnosti a k adresátovi,
- hodnotící – vztah k obsahu sdělení,
- emocionální – citový vztah ke sdělované skutečnosti,
- strukturující text – vztah mluvčího ke členění textu (PETR, 1986).

Další klasifikace částic, kterou MČ uvádí, je možná jen na základě kontextu, ve kterém se částice ve výpovědi objevuje. Jde o slova expresivně zabarvená. Mnohé částice jsou totiž homonymní s ostatními slovními druhy, a to nejen s příslovci (*čistě, dobře, docela*) a spojkami (*aby, ale, když*), ale také s některými ohebnými slovními druhy (*pojďme, řekněme, poslyš*). Přechodům ostatních slovních druhů k částicové povaze říkáme partikulizace (více kap. 5). Částice nemusejí být vždy jen jednoslovné, ale i víceslovné (*pro mne za mne, to se ví*).

Vnitřně můžeme částice diferencovat podle pocitu, který chce dát mluvčí najevo. Tak například částice *beztak* ve větě *Beztak nepřijde!* vyjadřuje lhostejnost k situaci, odevzdanost; částice *dokonce* ve větě *Dokonce jsi přinesl i růži!* vyjadřuje údiv a ironii.

Encyklopedický slovník češtiny (2002) dělí částice následovně:

- epistémické (výrazy udávající různý stupeň jistoty či pravděpodobnosti výpovědi, č. jistotněmodalitní, modální – *asi, snad, nejspíš, zajisté, možná, jistě*. Mají podobnou funkci jako subjektivní užití modálních sloves – *To musí být omyl*),

- evaluační (vyjadřují kladné nebo záporné hodnocení obsahu výpovědi – *naštěstí/naneštěstí, bohužel/bohudík*, v běžně mluvené komunikaci vznikly specifické částice typu *ještěže, aspoňže*),
- ilokuční (napomáhají signalizovat indikátory komunikačních funkce výpovědi. Většinou stojí na začátku výpovědi: *To neumíš pozdravit? Chraň se nepřijít! Když on se neučí!* – do této skupiny migruje mnoho ostatních slovních druhů),
- intenzifikační (zesilují nebo zeslabují intenzitu vyjádřené vlastnosti: *Cítil se velmi unavený* – tradiční chápání se vztahuje k měrovým adverbium, ale pokud ztrácejí svůj původní lexikální význam a pokud se vyznačují synsémantičností, považujeme je za částice),
- modifikační (primárně patří k jiným slovním druhům, jde o nesklonné výrazy *právě, prostě, přece, holt, ale, jen, klidně, teda, vlastně* apod., někdy jsou zařazovány k modálním částicím, na rozdíl od své původní slovnědruhové povahy se ve funkci částice nezapojují do syntagmat),
- navazovací (jde o spojky a pořadící a souřadící spojovací výrazy, které stojí na začátku výpovědi – A: *Byli jsme v Itálii a ...* B: *A bylo to dobré, ne?*),
- negační (jde o částice *ne* a *nikoliv*, případně *ne-* ve spojení s verbem finitem, infinitivem nebo I-ovým participiem – *nenakoupím, nenakoupit, nenakupoval jsem*; zpravidla je ovšem výraz chápán jako negační prefix),
- odpověďové (větné ekvivalenty; výrazy, jimiž se odpovídá na zjišťovací otázky: *ano, ne, ba, baže, no ba, jo. Půjdeš tam? – Ano (půjdu tam)*, často se kombinují s epistémickými částicemi – *jistě že ano/ne, určitě ano/ne*),
- postojové (partikulizované výrazy různého původu: *bohudík/bohužel, kupodivu, zřejmě*, apod., podle druhu postoje rozlišujeme: částice vyjadřující různou míru jistoty, pozitivní nebo negativní hodnocení, různý stupeň preference mluvčího k realizaci obsahu výpovědi a částice vyjadřující emocionální postoje),
- preferenční (přací, optativní; stojí většinou na začátku výpovědi, pojí se s kondicionálem a indikativem: *kéž, bodejt', ať, kdyby, dejbůh, nedejbůh/nedejbože*, apod.),
- přibližnostní (výrazy, pomocí kterých mluvčí vyjadřuje přibližnost množství něčeho: *asi (tak) pět kilo brambor, je mu kolem padesáti let*; výrazy jsou různé svým původem: *asi, asi tak, tak nějak, kolem, ze, takřka* apod.),

- reflexivní (výrazy *se* a *si*, za částice se pokládají jen v případě, když nevyjadřují referenční identitu se subjektem),
- ujišťovací (zdůrazňují upřímnost obsahu výpovědi, pravdivost svých komunikačních záměrů; řadíme k nim výrazy jako *fakt*, *opravdu*, *nabeton*, *vskutku* apod., dále k nim můžeme řadit víceslovná spojení typu *to se ví*, *to víš*, *na mou duši* apod.),
- vytýkací (zdůrazňovací; výrazy, které vytýkají určitou složku výpovědi, mohou se vztahovat na substantivum: *právě*, *přímo*, *zrovna*, *především*, *alespoň*, *jen*, *pouze* apod.), porov. KARLÍK, NEKULA, PLESKALOVÁ, 2002.

Oproti Slovníku spisovné češtiny pro školu a veřejnost (1994) přiřazuje Encyklopedický slovník češtiny (2002) k částicím také výrazy měrových adverbii a označuje je za částice intenzifikační.

Protože jsou částice nesourodý slovní druh, který se nedá jasně vymezit, a protože se v běžně mluveném jazyce setkáváme stále častěji s přechodem ostatních slovních druhů k částicím, dochází k různým pojetím tohoto slovního druhu. I v Příruční mluvnici češtiny (1996) nalezneme jiné dělení částic:

- modální (*asi*, *snad*, *nejspíš*, *zajisté*, *možná*, *pravděpodobně* apod., signalizují stupeň pravděpodobnosti obsahu výpovědi),
- intenzifikační (*velice*, *velmi*, *nanejvýš*, *zcela*, *docela*, *moc* apod., vyjadřují intenzitu vlastnosti),
- vytýkací (*právě*, *přímo*, *zrovna*, *především*, *přinejmenším* apod., zdůrazňují jistou část výpovědi),
- modifikační (*ale*, *copak*, *jen*, *klidně*, *pěkně*, *právě*, *prostě*, *přece*, *tedy*, *vlastně*, *zrovna*, *holt* apod., původně jiné slovní druhy, jsou specifické pro mluvený jazyk),
- odpověďové (*ano*, *ne*, *určitě ano/ne*, *samozřejmě ano/ne*, apod., reagují na zjišťovací otázky, pozitivně nebo negativně),
- negační (*ne*, *nikoliv*, netýkají se celé výpovědi, ale jen některé její části),
- přací (*ať*, *necht'*, *kéž*, *aby*, *kdyby* apod., optativní částice, stojí na počátku výpovědi, spolupodílejí se na vyjádření přání mluvčího), porov. KARLÍK, NEKULA, RUSÍNOVÁ, 1996.

Na Příruční mluvnici češtiny (1996) se spolupodílel také jeden výrazný odborník na výklad částic, Marek Nekula. Nekula vystudoval bohemistiku a germanistiku v Brně. Je autorem publikace *System der Partikeln im Deutschen und Tschechischen: unter besonderer*

Berücksichtigung der Abtönungspartikeln (1996). Nekula se v této práci zabývá vymezením částic a porovnáním českého a německého pojetí částic. Objasňuje pojem částice v germanistické tradici a také v bohemistické tradici. Po úvodní části se věnuje německým částicím a jejich českým ekvivalentům.

V této práci jsou konfrontovány oba systémy částic ze synchronního hlediska, přičemž srovnávání jejich struktury bylo prováděno při užití rozsáhlého materiálu. Práce je postavena na konfrontaci vybraných německých a českých částic. (NEKULA, 1996)

4.2 Původ částic

Částice můžeme rozlišovat ze synchronního hlediska podle jejich původu na vlastní a nevlastní. Za vlastní částice můžeme označit ty, jež jsou svým původem částicí a žádným jiným slovním druhem (*ať, necht', kéž*), nemohou tedy zastávat funkci jiného slovního druhu. Jako nevlastní částice označujeme ty výrazy, které plní primárně funkci jiného slovního druhu (zejména příslovce a spojky), ale v určitém kontextu se interpretují jako částice (partikulizace – viz kap. 5).

4.3 Modifikace částic

Částice se mohou v jedné větě sdružovat a modifikovat ji společně (*dokonce i, právě že, ba věru* aj.), porov. PETR, 1986. Pro český jazyk je typické takové nashromáždění částic v jedné výpovědi. Partikulí se užívá za různým účelem, jak jsme uvedli výše, zejména pro vyjadřování odlišných postojů mluvčího ke sdělované skutečnosti. Miroslav Grepl za účelem demonstrace uvádí reálně možnou českou výpověď: „*No ale vždyť přece jen může tedy zřejmě bohudík i tak ještě snad pravda dělat třeba aspoň hlídače*. Nelze popřít, že to je správná (přijatelná) česká věta, třebaže obsahuje 15 partikulí (navíc modální sloveso a analytický predikátor)“, porov. GREPL, 2004, s. 49. Částicí *no* mluvčí uvozuje větu, její užití je typické pro nepřipravený mluvený projev. Původní spojka *ale* zde přechází do funkce částice, spojením *ale vždyť* vzniká funkce odporovací, zároveň zdůvodňovací a přesvědčovací. Spojení *přece jen* je v českém jazyce také časté, ve výše uvedené výpovědi dává najevo jistotu mluvčího, o které se snaží přesvědčit i adresáta (*přece jen by mohl dělat hlídače*). *Tedy* můžeme označit jako pouhé vycpávkové slovo (dnes se hojně užívá např.

vlastně nebo *prostě*) nebo jako částici strukturující text – ve výpovědi odděluje část predikátovou od subjektové. Slovnědruhové zařazení výrazu *zřejmě* spadá pod skupinu příslovcí, v této větě je však partikulizováno a vyjadřuje částečnou nejistotu mluvčího o sdělované skutečnosti. Také *bohudík* zařazuje Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost k příslovcím, ve výše uvedené výpovědi je však částicí; vyjadřuje uspokojení mluvčího. Spojením výrazů *i tak* nahrazuje mluvčí obsahovou stránku spojky *přesto*. Výraz *ještě* byl do nedávné doby zařazován pouze k příslovcím, Mluvnice češtiny i Slovník spisovné češtiny jej dnes hodnotí také jako částici, a to hodnotící. Částice *snad* vyjadřuje zpochybnění výpovědi. Sděluje nám, že mluvčí si není jistý, že je jeho výpověď pravdivá. Naproti tomu výraz *pravda* se nachází na počátku jistotní osy, tedy je jisté, že výpověď je pravdivá. *Třeba* ukazuje nejistotu mluvčího a sdělení, které se nachází za tímto slovem, je pouhým návrhem mluvčího. Částici *aspoň* charakterizuje Mluvnice češtiny jako vytýkavě zdůrazňovací a zároveň strukturující text.

Na uvedeném příkladu vidíme, že český jazyk je k nadměrnému užívání partikulí velmi benevolentní. Běžný uživatel jazyka je schopen této větě bez větších obtíží porozumět.

4.4 Funkce částic

Částice indikují ilokuční funkce výpovědi a dozvídáme se díky nim subjektivní postoje mluvčího (GREPL, 1965). Každá promluva je podle teorie mluvnických aktů lingvistů J. L. Austina J. R. Searla souhrnem tří aktů – akt lokuční umožňuje sestavení věty na základě znalosti jazyka, akt ilokuční umožňuje vytvořit větu v souladu se záměrem mluvčího a akt perlokuční znamená efekt, jaký má promluva na posluchače. Správná volba při tvorbě ilokuce předznamenává úspěch při perlokuci. A proto jsou i částice, podílející se na tvorbě ilokuce, důležitým faktorem při volbě jazykových prostředků. „Protože se “životně důležité“ ilokuční akty (příkaz, prosba, nabídka, rada, návrh, námitka, souhlas, výčitka, varování aj.) realizují, střídají a na sebe navazují především v běžné denní komunikaci, jsou partikule a procesy partikulizace pro komunikáty této sféry řečové činnosti typické, výrazně je charakterizují: k tomu je třeba v těchto textech navíc připojit hojné partikule s funkcí kontaktovou.“ (GREPL, 1965, s. 96)

Miroslav Grepl rozděluje částice z funkčního hlediska na endocentrické a exocentrické. Označení endocentrických částic odpovídá svou funkcí třem skupinám z klasifikace Mluvnice češtiny – apelové, hodnotící a emocionální. Podle Grepla jsou

endocentrické částice takové, které „vyjadřují – široce pojímané – subjektivní postoje a komentáře mluvčího k obsahu výpovědi a/nebo k partnerovi.“ (GREPL, 2004, s. 51)

5. Proces partikulizace

V předchozí podkapitole o modifikaci částic jsme ukázali, jak mohou ostatní slovní druhy přecházet do funkce částic, a to zejména u ostatních neohebných druhů, jako jsou spojky nebo příslovce. Tomuto procesu říkáme partikulizace neboli zčásticování.⁷ Do funkce částic mohou přecházet ale i ohebné slovní druhy, a to zejména slovesa. Výrazy, přecházející do funkce částic mohou být povahy větné i nevětné, jednoslovné i víceslovné. Funkce částic jsme výše vymezili jako možnosti vyjádření postoje mluvčího ke sdělované skutečnosti. Proto i partikulizované výrazy vyjadřují tento emocionální postoj nebo mají funkci strukturace textu. Proto se s partikulizací setkáváme nejčastěji v dialogu, nikoliv v monologu.

Partikule se nemohou zkoumat odděleně od ostatních částí výpovědi, protože k vymezení druhu partikule je třeba znát celý kontext. Při interpretaci funkce partikulizovaného výrazu je jednodušší čerpat z mluveného jazyka, neboť velmi důležitou roli hrají i suprasegmentální jevy, např. intonace, díky níž je partikule zdůrazněna.

K procesům partikulizace dochází, je-li oslabena slovnědruhovává povaha výrazu, a tak nevytvářejí syntagmata. Společně s tímto oslabením podporuje partikulizaci emocionální projev mluvčího.

Partikulizace je důkazem pojetí jazyka jako živého organismu. Mluvčí nerespektuje slovnědruhovou povahu jednotlivých výrazů, jelikož jeho úlohou není vybírat si za účelem své výpovědi z kodifikovaných částic, jeho účelem je cílený vliv výpovědi na posluchače. Proto vznikají věty, v nichž se neobjevuje ani jedna vlastní (původní) částice, přesto se v ní objevuje výraz, který je dnes jako částice interpretován. Tak například věta *At' je ta podlaha čistá!* vyjadřuje emocionální náboj přání a výzvu mluvčího, oproti tomu věta *Koukej, aby ta podlaha byla čistá!* vyjadřuje také přání a výzvu, ale mluvčí zahrnuje do svého požadavku navíc i osobu, na kterou se obrací. Proto vzniká mnoho partikulizovaných výrazů, které je třeba pro lingvistické účely teoreticky uchopit.

⁷ Partikulizace je jedním ze slovnědruhovových přechodů. Jako známější případy „-izace“ uvedeme například substantivizaci adjektiv (dám si plzeňské pivo – dám si jedno plzeňské), adjektivizace (na honem oběd) nebo adverbializace (kolem, kvečeru, jaksepatří).

5.1 Druhy partikulizace

Možnosti českého jazyka nabízejí mnoho druhů partikulizace. Ze slovnědruhvého hlediska můžeme partikulizaci dělit takto:

Tabulka 1

Partikulizace	
Ohebných slovních druhů:	Neohebných slovních druhů:
(1) Substantiva (Bylo mi <i>pravda</i> zle.)	(2) Adverbia (<i>Klidně</i> za ní jdi!)
(3) Pronomina (<i>Co</i> že nic nejíš?)	(4) Konjunkce (<i>Abys</i> nenaletěl!)
(5) Verba (<i>Podívej</i> teď to nejde.)	

Substantivum *pravda* nabývá v uvedeném příkladě (1) funkci modalitní partikule. Vyjadřuje jistotní modalitu o celkové výpovědi, je tedy *jisté*, že mluvčímu bylo zle.

Zájmeno *co* v uvedené výpovědi (3) nahrazuje výraz *proč*. Kdybychom řekli *Proč nejíš?/Co se stalo, že nejíš?*, otázka by směřovala pouze k obsahu, užitím zájmena *co* na začátku výpovědi dává mluvčí najevo svůj údiv nad nastalou situací. Dává tedy do své otázky emocionální náboj. Jde o kontrahovaný způsob výpovědi.

Sloveso v případě (5) je lexikálně omezeno. Imperativ *podívej* vyžaduje nějaké doplnění, protože sloveso *podívat se* je dvojvalenční (*někdo se dívá na někoho/na něco*). Zde není obsazeno druhé valenční pole, proto je lexikálně omezeno a imperativ nabývá výrazně částicové povahy.

Příslowce *klidně* (2) také ztrácí svůj lexikální význam. Ve výpovědi *Jdi za ní klidně*, vyjadřuje příslowce způsob, jakým se má adresát pohybovat (jde například za neklidnou klisnou, výpověď obsahuje doporučení). Ve výše uvedené větě neznamena výraz *klidně* způsob, ale souhlas, že adresát *za ní může jít*.

Původní spojka *aby* v uvedeném případě (4) nemá spojovací funkci, a proto je interpretována jako částice. Jde o kontrakci souvětne konstrukce (*Dej si pozor, abys nenaletěl*). Partikulizovaná spojka *aby* zde má hodnotící rys obavy nebo přání.

U neohebných slovních druhů dochází ke slovnědruhovým přechodům snáze, neboť se nemění podoba slova.

Z hlediska rozsáhlosti partikulizovaného výrazu si uvedeme následující dělení:

Tabulka 2

Partikulizace	
Jednoslovná:	Víceslovná:
Tak to je <i>myslím</i> optimistický výklad.	<i>Pro mne za mne</i> to tak udělej!

Obecně jde o ustrnulé, ustálené výrazy. Nevstupují do syntagmat a jejich funkci lze označit jako funkci čistě postojovou. První mluvčí se domnívá, že výklad je optimistický, jde přitom o jeho osobní názor. Druhý mluvčí dává najevo pocit odevzdanosti situaci, nemá v plánu rozmlouvat adresátovi jeho rozhodnutí.

Víceslovná partikulizace může mít větnou povahu. V tomto případě rozlišujeme opět dva druhy partikulizace:

Tabulka 3

Partikulizace	
Vět hlavních:	Vět vedlejších:
<i>Vem na to jed</i> , že lhal.	<i>Když myslíš</i> , tak mu to řekni.
<i>Spolehni se</i> , že to udělám.	<i>Když jinak nedáš</i> , tak já půjdu taky.

Procesy partikulizace stahují větné konstrukce. U partikulizace hlavních vět dochází ke ztrátě významové stránky věty hlavní, což znamená, že nabývají funkci částic. Nejedná se zde o jakousi ustálenou formu jistých druhů výpovědi; u partikulizace je důležité si uvědomit, že jde o procesy, které jsou svým tvořením stále živé, přičemž můžeme u každého druhu výpovědi určovat větší či menší míru stabilizace (GREPL, KARLÍK, 1998).

K nejstabilizovanějším druhům partikulizace vět hlavních dochází u vět, u nichž se ve větě hlavní objevuje imperativ, indikativ nebo kondicionál a následující věta vedlejší začíná spojkou *že* (*Věř, že nelhal. To víš, že ti to koupím. Dal bych za to krk, že nepřijde.*) V těchto větách se můžeme přesvědčit o částicové povaze hlavních vět tím způsobem, že je nahradíme jiným výrazem (*Určitě nelhal*) nebo je můžeme úplně vynechat (*Koupím ti to*).

Ke zčásticování vět vedlejších dochází zejména u vedlejších vět s *když*: *Když jinak nedáš, tak já půjdu také*. Vedlejší věta je lexikálně omezená, užívá se jí pro vyjádření

neochotného souhlasu nebo rezignace. Pokud vedlejší větu vypustíme, obsah sdělení je stejný, mění se pouze postoj mluvčího; na rozdíl od předchozí neochoty s vynecháním vedlejší věty vyjadřuje mluvčí jistotu (*Já půjdu také*).

6. Praktická část

6.1 Metoda shromažďování příkladů

Cílem naší práce je zhodnotit procesy partikulizace v nepřipravených mluvených projevech ve vybraných pořadech v médiích. Partikulizované výrazy budeme dělit dle jejich původního slovnědruhového zařazení (partikulizace ohebných a neohebných slovních druhů) a také ze syntaktického hlediska (partikulizace hlavních a vedlejších vět). Za tímto účelem byly vybrány tyto pořady: Show Jana Krause (TV Prima), Prostřeno! (TV Prima), Všechnopárty (ČT 1), Hyde park (ČT 24) a Pavlač Ester Kočičkové (ČT 1). Pro výběr pořadů bylo určující kritérium nepřipravenosti nebo alespoň polopřipravenosti (víme, že Karel Šíp a Jan Kraus si pořad připravují sami, neřídí se tedy žádným předem připraveným scénářem, ale předpokládáme, že si vždy připravují alespoň základní téma rozhovoru.) Dalším kritériem byla dialogická povaha rozhovoru; monologická by nebyla pro náš účel vhodná. Při výběru pořadů jsme se snažili o různorodost prostředí a formálnosti.

Pořady byly sledovány v období říjen 2011 – leden 2012, s výjimkou Pavlače Ester Kočičkové, jelikož doba vzniku tohoto pořadu spadá do roku 2010, ale pořad je přístupný v archivu České televize na internetu. Pořady nebyly sledovány soustavně díl po díle, nýbrž náhodným výběrem. Od každého druhu pořadu jsme vybrali 6-7 relací, s výjimkou Pavlače Ester Kočičkové a pořadu Prostřeno!, protože jejich vysílací čas je o polovinu kratší než u zbývajících třech; proto byl počet těchto pořadů zdvojnásoben, abychom vyrovnali časové rozpětí.

Při sledování pořadů byly zaznamenávány příklady partikulizace v rozhovorech. Pořady nemusely být nahrávány, protože všechny jsou přístupné na internetu, byla proto možnost si pořad kdykoliv pustit znovu.

V následující části práce jsou uváděny příklady partikulizace, které byly při sledování pořadů zaznamenány. V závorce u každého příkladu je uveden pořad a mluvčí. Název pořadu je zestručněn pomocí zkratk: Show Jana Krause – SJK, Všechnopárty – V, Pavlač Ester Kočičkové – PEK, Hyde park – HP, Prostřeno – P. Pochází-li výpověď od moderátora pořadu, je jeho jméno zkráceno na iniciály: Jan Kraus – J. K., Karel Šíp – K. Š., Ester Kočičková – E. K., Daniel Takáč – D. T.

6.2 Partikulizace ohebných slovních druhů

Jak jsme uvedli výše, mnoho partikulí přešlo z ostatních slovních druhů. Částicovou povahu mohou nabývat i ohebné slovní druhy, a to především substantiva, pronomina a verba. Stane se tak posunem na sémantické rovině, původní význam se oslabuje, až v některých případech úplně zaniká. Na výrazové rovině slova ustrnují, frazeologizují nebo mají tendenci k parentetičnosti. (GREPL, 2004)

6.2.1 Partikulizace substantiv

Ze substantiv partikulizují nejčastěji výrazy jako *fakt*, *naštěstí* (<*na štěstí*), *běda*, *pravda*, *škoda*. Jedná se o jev typický pro mluvený projev.

6.2.1.1 Příklady partikulizace substantiv z médií

- (1) *To byste se divil, **fakt jo**, máte pravdu normálně!* (SJK, řezník František Kšána)
- (2) *Já jsem **fakt** nedirigovala žádnéj orchestr!* (V, ministryně kultury Alena Hanáková)
- (3) *To byl **fakt** bezvadnej život!* (SJK, moderátorka Mirka Čejková)
- (4) *Mě to zákulisí **fakt** jako docela dostalo.* (SJK, spisovatel Jaroslav Rudiš)
- (5) *Já si uvědomuju pokaždé, když tam přijedu, **fakt** jako, zničený ideologiema* (o Berlíně, SJK, spisovatel Jaroslav Rudiš)
- (6) *Já jsem to **fakt** řek, jo?* (tamtéž)
- (7) J. K.: *Vy to umíte říct dobře!* – J. R.: ***Fakt** ty vole?* (tamtéž)
- (8) *To mě nenapadlo, **fakt** jako, že to někomu může ta česká politika může být pro někoho sranda.* (PEK, politička Vlasta Parkanová)
- (9) *Já se snažim bejt od toho **fakt** jako daleko.* (PEK, dramatička Iva Klestilová)

Původní substantivum *fakt* (*tento fakt je demonstrující*) se v příkladech (1) – (9) partikulizovalo. Ztratilo svůj lexikální význam a vyjadřuje pouze jistotu mluvčího. Signalizuje snahu přesvědčit posluchače o pravdivosti obsahu své výpovědi; v příkladech (6) a (7) se mluvčí ptá na pravdivost předcházející repliky. Toto partikulizované substantivum řadíme v uvedených příkladech k ujišťovacím partikulím. Vyjadřuje lexikální význam slov *opravdu*, *vskutku*, *skutečně*. Výraz *fakt* může stát na jakémkoli místě ve výpovědi, jak na začátku nebo

uprostřed, tak i na konci. Většinou stojí na tomto výrazu také důraz. Často se vyskytuje ve spojení s vycpávkovým *jako*. Ostatní příklady tohoto typu jsou uvedeny v příloze.

6.2.2 Partikulizace pronomín

Výrazy, partikulizované ze zájmen, jsou se zájmeny totožné. Jde o výrazy *ti, to, co, cosi* apod. (*To ti nevím. To to ale hezky vypadá! Co že jsi nepřišel? Já jsem se tam cosi naběhal*).

6.2.2.1 Příklady partikulizace pronomín z médií

- (10) Já **ti** nevím, já když jsem totiž vždycky, když jsem byl mladší, než jsem vyspěl hormonálně a začal jsem podnikat ty věci, tak jsem strašně toužil prostě mít všechny ženský na světě. (V, Daniel Hůlka)
- (11) Já jsem **Vám** i kolikrát se tam i poblila! (PEK, gurmánka Jindřiška Zpěváková)
- (12) To je **Vám** zajímavý! (V, bývalý kriminalista Miloslav Dočekal)
- (13) To si myslím, **to** se na mě nezlobte, že v tý český šlamastice, za takovejhle podmínek, komunisti by mohli mít obrovskou šanci. (SJK, J. K.)

Příkladů na partikulizaci pronomín jsme příliš nezaznamenali. Moderátoři si většinou se svými hosty vykaží (11) a (12) a v běžné komunikaci se s partikulizací zájmen setkáváme spíše při tykání (10). V příkladě (13) můžeme ukazovací zájmeno vynechat, upravit pořádek slov (*nezlobte se na mě*), a obsah výpovědi bude stejný. Mluví jen vytyčil zájmenem svou výpověď.

6.2.3 Partikulizace sloves

Nejčastěji partikulizuje sloveso *myslet (si)* a *jít*, dále také *hledět, počkat, říkat, představit si, vidět* apod. Velmi často partikulizují imperativní formy. V případě, že jde o imperativ, který uvozuje jádro výpovědi a je intonačně oddělen, uvádíme tento případ v kap. 6.4.1.1 a 6.6. Do této kapitoly zařazujeme partikulizovaná slovesa, která se vyskytují v ustrnulých formách a doprovázejí význam výpovědi. Dodávají stupeň jistoty mluvčího (nejčastěji *myslím* a *řekl bych*; neplatí o imperativu). K tomuto typu přiřazujeme i spojení *dát + říct (dá se říct, dalo by se říct)*. Uvádíme i imperativ slovesa *jít*, který ztratil svůj původní

význam (výpověď nedoprovází pohyb ani výzva k pohybu – *pojďme si říct*) a který zároveň neuvozuje následující výpověď.

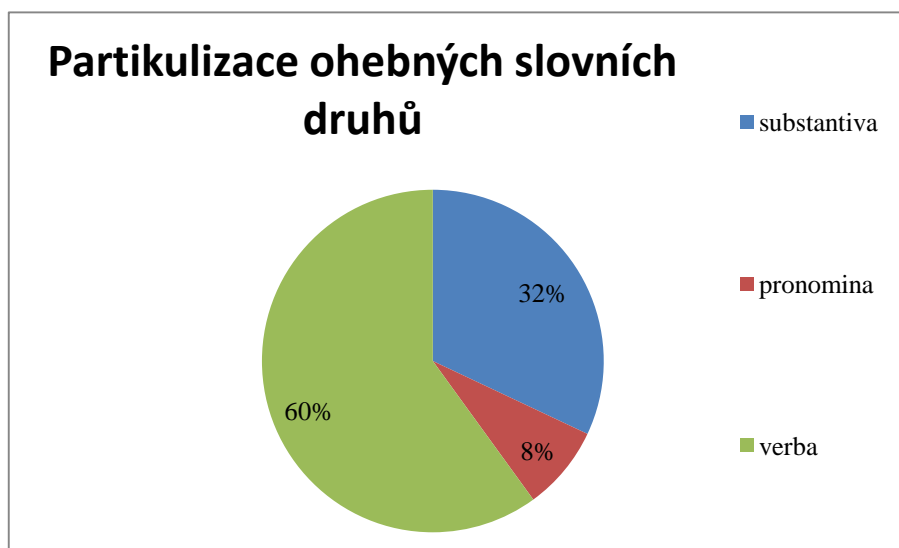
6.2.3.1 Příklady partikulizace sloves z médií

- (14) **Vidíš to**, *kdyby to napsali popravdě!* (V, hudebník Michal David)
- (15) **Řekl bych** *tak trošku začínající zpěvačka.* (V, K. Š.)
- (16) *Kromě toho je to, dá se říct, všeměl.* (tamtéž)
- (17) **Říkáte**, *máte drahou polovičku.* (tamtéž)
- (18) **Vidíte**, *to já doteďka si myslela, že jo!* (PEK, herečka a spisovatelka Luba Skořepová)
- (19) *Tak pánové pojďme na to, pojďme na první otázku.* (HP, moderátor D. T.)
- (20) *My jsme zvyklí pracovat za stávajících podmínek myslím velmi efektivně.* (HP, Martin Klanica, Státní zemědělská a potravinářská inspekce)
- (21) *Firma vyveze do země řekněme západní části Evropy a má lepší parametry.* (tamtéž)
- (22) **Hosti předpokládám** *připraveni!* (HP, D. T.)
- (23) *Máme nakoupeno, doufejme, všechno.* (P, soutěžící)
- (24) *No vidíte, a zatímco vy mluvíte, já jsem ten čas využila produktivněj.* (P, soutěžící)
- (25) **Prosim Vás**, *a co teda děláte?* (SJK, J. K.)

Jde o velice různorodou skupinu, můžeme však vydělit nejčastější příklady a nejčastější účel užití. V příkladě (13) se mluvčí dovolává pochopení od adresáta. Příklady (14) a (15) signalizují nižší míru jistoty mluvčího. Karel Šíp nechce danou skutečnost tvrdit nekompromisně, ponechává jak adresátovi, tak divákům vlastní prostor pro interpretaci. Příklad (16) má pouze tu funkci, aby zrekapituloval část obsahu výpovědi, na kterou se chce moderátor dále soustředit. V (17) chce mluvčí překvapit posluchače a zároveň dát najevo svůj dosavadní názor více zřetelně. Užití partikulizovaného slovesa v příkladě (18) je velice časté, zejména od moderátorů pořadů. Signalizuje tím další zamýšlené směřování rozhovoru. Stejně tak častý je příklad (19) a (21) – (22), ve kterých se dá sloveso vynechat, obsah výpovědi by byl stejný, ale měl by všeobecnou platnost. S použitím slovesa s funkcí částice se vztahuje obsah výpovědi pouze na názor mluvčího. Sloveso v příkladě (20) se dá nahradit výrazem *například*. I v příkladě (23) –(24) je možné partikulizované sloveso vynechat. V těchto výpovědích má ale zvláštní funkci navázání na předchozí repliku, zároveň bližší oslovení posluchače. Ostatní příklady partikulizace sloves jsou uvedeny v příloze.

V následujícím grafu vidíme rozložení jednotlivých druhů partikulizace ohebných slovních druhů ve vybraných pořadech:

Graf 1

6.3 Partikulizace neohebných slovních druhů

U neohebných slovních druhů dochází k partikulizaci konjunkcí a adverbii. Jde například o spojkové výrazy: *že, aby, kdyby* (*Že jsi nepřišel dřív! Abys nedostal na zadek! Kdybys už přestal lhát!*). U příslovcí přecházejí k partikulím například: *klidně, prostě, hezky* (*Klidně pojed' se mnou. Prostě se toho neboj. Na to můžeš hezky zapomenout.*)

Partikulizace spojek nebyla ve sledovaných pořadech zaznamenána.

6.3.1 Příklady partikulizace příslovcí z médií

- (26) *Ne, ale počkejte, je teda, **dobře**, tak křajiček chleba, masa, půlku talíře zelenina a třeba klobásu.* (SJK, J. K.)
- (27) *Karle, taky asi sám dobře víš, že to mateřský pouto je **prostě** obrovský.* (V, K. Š.)
- (28) *Dá se říct, že idol, to je **prostě** osobnost.* (tamtéž)
- (29) *Jde **prostě** o okrádání zákazníků.* (HP, D. T.)
- (30) *Jsou řetězce, který to **prostě** nedělají.* (tamtéž)
- (31) *Pro mě vyrábět šunku bez masa je **prostě** hovadina a je to svinstvo.* (HP, prezident Svazu obchodu a cestovního ruchu Zdeněk Juračka)

Partikulizace příslovčí má velice blízko k tzv. vycpávkovým slovům v mluvených projevech. V písemných projevech se téměř nevyskytují, pomáhají člověku při produkci řeči, při formulaci myšlenek, fungují jako prostředek, jak „neztratit nit“. Nejčastěji se užívá výrazů *prostě a vlastně*.

V příkladě (25) jde o partikulizaci příslovce *dobře*. Příslovce vyjadřuje kladnou hodnotu výpovědi, např. *mít se dobře*. Ve zmíněné výpovědi jde o akceptování obsahu předcházející výpovědi, mluvčí dává najevo svůj souhlas a další výpověď tomu podřizuje. Příklady (26) – (27) a (28) – (30) ukazují partikulizaci příslovce *prostě*. Výraz má původní význam *jednoduše, obyčejně, skromně*. V uvedených příkladech je užití výrazu ve smyslu *opravdu*. Výraz tedy ztratil svůj původní význam a nevstupuje do syntagmat, je tedy částicí.

Zaznamenané příklady partikulizace příslovčí jsou ve většině případů pouhými vycpávkovými slovy, které nesignalizují žádné emotivní postoje mluvčích k obsahu výpovědi. Ve zkoumaném materiálu se tedy nejčastěji vyskytoval pro mluvený projev nejfrekventovanější úkaz – vycpávková slova bez výpovědní hodnoty.

6.4 Partikulizace vět hlavních

Častým úkazem procesu partikulizace je partikulizace hlavních vět. „Je dána sémantickým posunem, oslabováním, až zánikem významové (významově-obsahové) stránky hlavních vět. Ty pak nabývají funkcí částic (partikulí) signalizujících (mimo jiné) především různé druhy komunikačních funkcí výpovědi.“ (GREPL, KARLÍK, 1998, s. 403)

GREPL a KARLÍK (1998) rozlišují celkem sedm druhů partikulizace hlavních vět:

- (1) imperativ + *že*: *Dejme tomu, že to dobře dopadne. Představ si, že jsem ztratil klíče,*
- (2) indikativ, popř. kondicionál + *že*: *To víš, že přijde. To bych se divil, že by lhal,*
- (3) indikativ 1. os. sg + *aby*: *Já ti dám, abys zlobil babičku,*
- (4) imperativ + *aby*: *Nedej Pánbůh, aby pršelo! Koukej, aby se ta okna zase leskla,*
- (5) imperativ + asyndetické připojení: *Počkej, ty na to doplatíš. Podívej, nemáme čas,*
- (6) imperativ + *jestliže*: *To mě podrž, jestli tu knihu četl,*
- (7) kondicionál + *aby*:⁸ *To by tak scházelo, aby lhal! To bych se na to podíval, aby se tady kouřilo!*

⁸ Ve vybraných pořadech nebyly zaznamenány případy partikulizace (3) – (4) a (6) – (7).

Kromě těchto případů uvádí GREPL a KARLÍK (1998) ostatní ustálené útvary, které nezapadají do žádného z uvedených druhů, ale proces partikulizace v těchto výpovědích probíhá na podobné bázi: *Ať visím, jestli tu knihu četl! Za to nic nedáš, když si s ním o tom promluvíš.*

Každá z partikulizovaných vět vyjadřuje postoj mluvčího, například varování nebo výhrůžku, nejistotu, pochybnost, protest nebo námitku.

Partikulizace hlavních vět se objevuje vždy na začátku výpovědi. Mluvčí jimi uvozuje vedlejší větu; jsou jen jakýmsi pomocným, většinou kontaktním prostředkem, jak se přiblížit druhému účastníku komunikace a jak se vymezit vůči jeho předcházející výpovědi nebo jak dát najevo postoj ke své výpovědi.

Při sledování pořadů se ukázalo, že nejčastěji se objevuje partikulizace imperativních forem ve větě hlavní, a to zejména u sloves *dívat se, představit si, počkat a říci*.

Partikulizované věty vyjadřují pocit mluvčího. Z příkladů, které jsme z vybraných pořadů zaznamenali, se jedná nejčastěji o vyslovení nejistoty nebo pochybnosti. V běžné, neveřejné komunikaci se často setkáváme i s výhrůžkou, protestem nebo ironií. S takovými pocity mluvčích jsme se v televizním vysílání téměř nesetkali. Domníváme se, že důvody budou následující: u veřejně vystupujících mluvčích je důležité, aby si druhého účastníka komunikace nerozhněvali, protože nemají prostor pro případné vysvětlení svých vztahů. Druhým důvodem je jistě účel takové veřejné komunikace – zaujmout diváka a zalíbit se mu. Třetím důvodem jsou vztahy mezi komunikanty, čím více se lidé znají, tím více si k sobě mohou vzájemně „dovolit“.

6.4.1 Příklady partikulizace hlavních vět z médií

6.4.1.1 Stabilizované výpovědní útvary obsahující imperativ + že nebo imperativ + asyndetické spojení:

- Slovesa smyslového vnímání **vidět, podívat se, slyšet**:

- (31) **Podívejte se**, vůbec jako ten, lidi se bojejí stáří. (PEK, E. K.)
- (32) **Podívejte**, já tomu nerozumím, já jsem to nestudoval! (SJK, J. K.)
- (33) **Heleďte**, já vám to teďka nastíním! (PEK, E. K.)
- (34) Tak **heleďte**, napijeme se. (tamtéž)
- (35) **Heleďte**, a ona to je teda ta rodina. (tamtéž)

(36) *Vy máte paměť jak státní bezpečnost, **poslyšte!*** (SJK, J. K.)

Imperativ v (31) ztratil lexikální význam, protože není doplněno, na co se má druhý účastník komunikace dívat. Plní pouze funkci uvozovací a upoutávací. Mluvčí si pomocí těchto výrazů také vytváří více času pro formulaci myšlenky. Nepřímo navíc oslovuje svého partnera v komunikaci. Imperativ v (32) – (35) je variantou příkladu (31). Imperativ v (36) také ztratil svůj původní význam. Mluvčí nenabádá svého partnera v komunikaci k tomu, aby něco poslouchal. Jde opět o kontaktní prvek v rozhovoru. Zajímavé je, že tento typ partikulizace byl zaznamenán pouze u moderátorů pořadu, nikoli u jejich hostů.

Sloveso *vidět* bývá partikulizováno ve větě hlavní také mimo spojení se spojkou *že* nebo asyndeticky. Jde o tyto dva příklady z pořadu Všechnopárty:

(37) ***Vidíš,** jakej jsem debil!* (V, K. Š.)

(38) ***Vidíš to,** kdyby to napsali popravdě!* (tamtéž)

V uvedených příkladech (37) – (38) se mluvčí dožaduje účasti na své výpovědi. Oslovuje adresáta, aby se domohl jeho souhlasu, jeho pochopení. Snaží se ho přesvědčit. Zbývající příklady jsou uvedeny v příloze.

○ Sloveso **představit si**:

(39) ***Představte si,** kdyby to byla pravda, jo, tak všechny jdeme do rakve a máme ksichtičky jak dětský prdelky.* (PEK, E. K.)

(40) *A teď **si představte,** že nám vznikla, pozor dámy, svoboda.* (tamtéž)

(41) ***Představte si,** že my jsme vydali cdčko.* (SJK, Jan Nedvěd)

(42) ***Představte si to,** že po šestnácti letech my máme prodanejch miliony desek.* (tamtéž)

(43) ***Představ si,** jak já jsem starej, nikdy mě nikdo nezavolal, že by mně řek, mě se o vás zdálo.* (V, K. Š.)

(44) ***Představ si,** že jsem měl to štěstí, že za svý peníze jsem dostal opravdovou kvalitu.*
(SJK, Marek Vašut)

Sloveso *představit si* je dvojvalenční, vyžaduje tedy dvojí doplnění (někdo si představuje něco/někoho). V uvedených příkladech sloveso není doplněno, je lexikálně omezeno a přechází do funkce částice. Imperativ lze v každém z uvedených příkladů vynechat. Sloveso má opět kontaktní funkci, mluvčí navazuje na předchozí repliku a díky tomuto slovesu se snaží upoutat pozornost posluchače. Když mluvčí řekne *představ si*, posluchač zpozorní, protože se domnívá, že bude následovat něco zajímavého, mluvčí se snaží posluchače zaujmout.

Zbýlé příklady jsou uvedeny v příloze.

○ Sloveso **řici**:

- (45) **Řekněte**, co jsou takový nejčastější chyby žen vůči mužům? (SJK, J. K.)
- (46) **Řekněte mi**, je to škodlivé? (HP, divačka na telefonu)
- (47) **Řekněte mně**, dá se nějak jednoduše říct, jaký je vůbec rozdíl mezi moravskou a českou písničkou? (V, K. Š.)
- (48) **Neříkejte**, že jste tenhle obrázek už viděla! (tamtéž)
- (49) **Neříkejte**, že jste všude byl! (tamtéž)
- (50) **Řekněte mi**, ten ministr školství, ten Dobeš, znáte ho? (SJK, J. K.)
- (51) Dobrá, **pojďme si říct**, co jste měla v batohu? (tamtéž)

Sloveso *řici* je ve své původní podobě trojvalenční, vyžaduje tedy trojí doplnění (někdo říká někomu něco). V partikulizované podobě sloveso ztrácí svůj původní charakter a valenční pole nemusejí být ve zčásticovaném slovese obsazena. V příkladech (45) není explicitně vyjádřeno doplnění dativu, v příkladech (46) a (47) chybí uvození vedlejší věty spojkou *jestli*. V příkladech (48) a (49) se setkáváme se zpochybněním obsahu výpovědi, mluvčí dává najevo svou nejistotu nad sdělením druhého účastníka komunikace. Ve všech uvedených případech (45) – (51) se dá imperativ vynechat, popřípadě nahradit jiným výrazem (*opravdu jste tenhle obrázek už viděla?*) Imperativ slovesa *řici* se objevuje na začátku výpovědi ve všech osobách. Ačkoliv nemáme z pořadů doložený tvar 1. osoby plurálu, je takové užití možné (*Řekněme, že ses nemýlil.*) Takový typ v naší práci zastupuje příklad (51), *pojďme si říct* můžeme nahradit *řekněme si*. Ve většině případů šlo o promluvu moderátorů pořadů. Moderátor si zřejmě ponechával chvíli na formulování otázky, zároveň tento imperativ slouží jako výzva; má tedy funkci apelativní. Užití imperativu u tohoto slovesa je hodně rozšířené, proto jsme uvedli jen část ze všech zaznamenaných příkladů. Dohromady jsme zaznačili osmnáct příkladů.

○ Ostatní slovesa v imperativu:

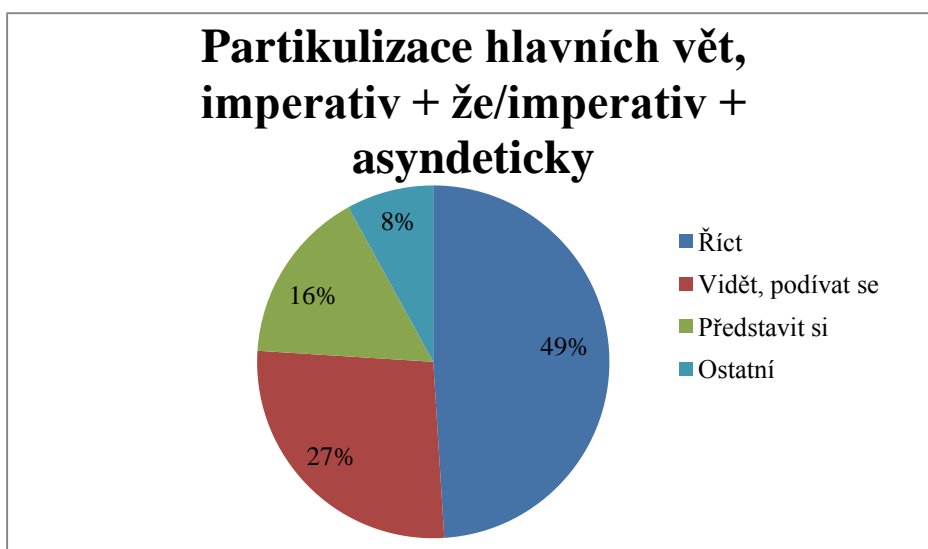
- (52) **Dejme tomu**, že těch partnerek. (SJK, spisovatelka Věra Nosková)
- (53) **Zaplat' Bůh**, že teda už existují výrobci, kteří řekli a dost a dál už my nepůjdeme. (HP, gastronom Roman Vaněk)
- (54) **Dejme tomu**, že jako dezert bych si představovala *dejme tomu* ovocný koláč. (P, soutěžící)

V příkladech (52) a (54) odpovídá Věra Nosková Janu Krausovi na otázku a uvozuje ji touto větou. Spojení se dá vynechat nebo nahradit jiným výrazem (*například, řekněme*).

Příklad (53) je ustálené spojení, může se nahradit např. výrazem *naštěstí* a vyjadřuje úlevu mluvčího, spokojenost nad jeho výpovědí.

Nejčastější druh partikulizace hlavních vět představují slovesa *vidět, slyšet, říci, představit si* v imperativu. V následujícím grafu zobrazujeme poměr jednotlivých typů imperativních hlavních vět:

Graf 2

6.4.1.2 Indikativ nebo kondicionál + že

Takové partikulizované spojení dává většinou najevo různý stupeň jistoty mluvčího.

- indikativ + že

(55) *Ale tak **předpokládám**, že jste tam hrál prince, že.* (SJK, J. K.)

(56) ***Chápete**, že tady děláme světový dějiny teďkom?* (tamtéž)

(57) ***Přiznám se**, že jsem pátral ve vzpomínkách.* (HP, D. K.)

(58) ***Ukazuje se**, že ten spánek v té první části je opravdu jaksi pro tu regeneraci nutný.*
(HP, specialistka na spánek Soňa Nevšimalová)

(59) ***Věřim tomu**, že Jaruška by za normálních okolností nemotivovala hosty k tanci a zpěvu.* (P, soutěžící)

(60) *Chcete říct, že ty moravský jsou smutnější, **chcete říct**?* (V, K. Š.)

(61) *Musím říct, že teda vy jste, jestli se nepletu, nestraník.* (tamtéž)

(62) *Říkám, že to je neuvěřitelný!* (V, hudebník Michal David)

(63) *Dá se říct, že Vánoce jsou těsně za dveřmi.* (V, K. Š.)

V prvním z příkladů (55) se setkáváme s mírou jistoty mluvčího. Jan Kraus se domnívá, že jeho host hrál prince, ale není si jistý. Stejně tak se nechce jen zeptat, aby nedal najevo svou úplnou nevědomost, proto volí „střední cestu“. V druhém případě (56) jde o kontaktnou funkci slovesa, v celém kontextu rozhovoru signalizuje pozitivní reakci moderátora na předcházející sdělení. Má radost z obsahu rozhovoru a touto větou se dožaduje sdílení svého pocitu. Třetí příklad (57) signalizuje opět nejistotu mluvčího. Ve čtvrtém (58) jde také o míru jistoty, mluvčí nechce přímo říci, že sdělovaná skutečnost je stoprocentní, proto sdělení „schovává“ za partikulizovanou hlavní větu. Pátý příklad (59) reprezentuje stoprocentní jistotu mluvčího o sdělované skutečnosti. Šestý příklad (60) signalizuje nedůvěru mluvčího, zesílenou dvojnásobným užitím spojení *chcete říct*. Sloveso *říci* se ve veřejných rozhovorech objevovalo velice často, proto uvádíme pouze pár příkladů. Celkový počet příkladů spojení indikativu + *že* je dvacet šest výskytů.

○ kondicionál + *že*

(64) *Dalo by se říct, že vy jste takovej jako propagátor moravské písniček.* (V, K. Š.)

(65) *Já bych řek, že takové své idoly má každá generace.* (tamtéž)

(66) *Já bych řek, že z přítomných vy jste možná jedinej!* (tamtéž)

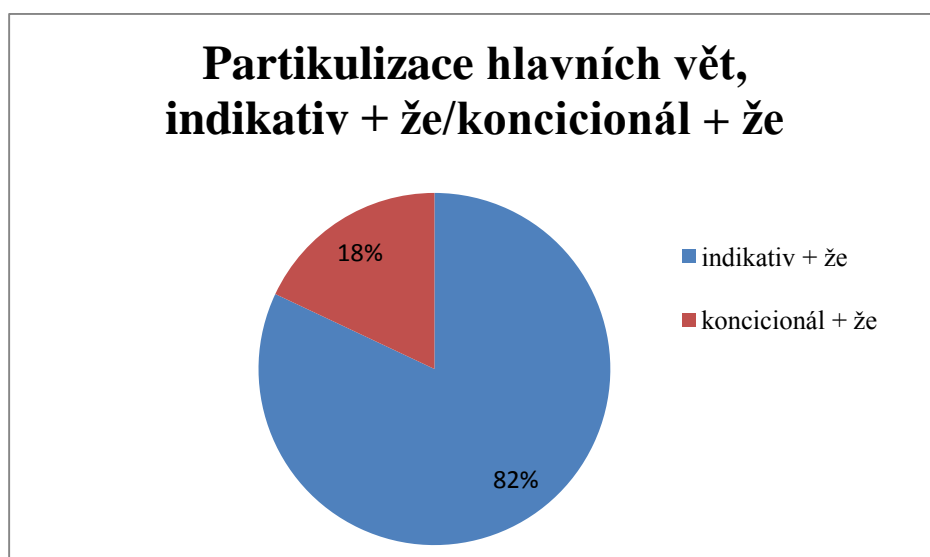
(67) *Řekla bych, že mám prostřeno.* (P, soutěžící)

(68) *To bych řekla, že to nefunguje!* (PEK, E. K.)

Spojení kondicionálu + *že* podporuje ve výpovědi pocit nejistoty mluvčího. V prvním z příkladů (64) mluvčí své tvrzení objektivizuje, v dalších (65) a (66) omezuje výpověď pouze na svůj pohled na věc. Čtvrtý příklad signalizuje opět míru nejistoty mluvčího. V následujícím příkladě (68) se setkáváme s uspokojením mluvčího. Reaguje na předchozí repliku a ujišťuje svou partnerku v komunikaci o tom, že její výpověď byla jistě správná. Každé z uvedených spojení se dá nahradit jedním výrazem, např. *zřejmě, jistě*. Užití kondicionálu + *že* je mnohem méně časté než užití indikativu.

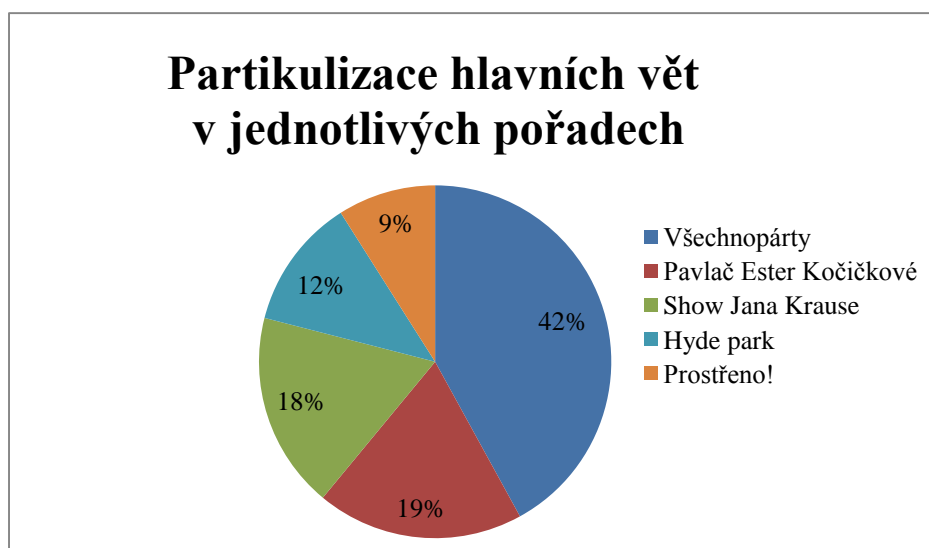
Následující grafické zobrazení ukazuje míru užití partikulizace indikativu a kondicionálu v promluvách ve vybraných pořadech:

Graf 3

V následujícím grafu je znázorněna míra partikulizace u jednotlivých pořadů:

Graf 4

6.5 Partikulizace slovesa *vědět*

Zvláštní kapitolu tomuto typu věnujeme proto, že sloveso *vědět* bývá partikulizováno velmi často a mnohými způsoby. Oddělujeme ho proto od partikulizace ohebných slovních

druhů. K partikulizaci dochází většinou ve spojení se zájmenem: *Víš co, sejdem se zítra. To víš, moji ženu fotbal nebaví. Kdo ví/kdoví, kde jsem ty klíče nechal. Bůh ví/Bůhví, kam šel.*

6.5.1 Příklady partikulizace slovesa *vědět* z médií

- Mluvčí se dožaduje pochopení ze strany adresáta, spojení *to víš/víte*:
(69) *To víte, lidé jsou různí!* (HP, astronom Jiří Grygar)
(70) *To víte, to toho muže ničí!* (SJK, spisovatelka Věra Nosková)
(71) *To víte, musíte to vždycky nějak okecat!* (SJK, řezník František Kšána)
(72) *To víš, mně je to tak líto!* (V, hudebník Karel Šůcha)
(73) *To víš, za slávu se platí!* (V, zpěvák Michal David)
(74) *Ještě se Vás chci zeptat na jednu věc, to víte, času je málo.* (V, K. Š.)

Mluvčí dává najevo adresátovi jednak ujištění a jednak se domáhá pochopení z jeho strany. Nejvíce se tento typ vyskytuje v typu zábavního pořadu, jak můžeme vidět, v pořadu Hyde park se spojení *to víš/víte* objevilo pouze jednou, za což je odpovědná formální atmosféra pořadu.

- Mluvčí adresáta ujišťuje o pravdivosti výpovědi, spojení *víš/víte, že*:
(75) *To víš, že já makám!* (V, K. Š.)
(76) *Víš, že ty už mluvíš trošku jako právník taky?* (SJK, J. K.)
(77) *Víš, že takovej chlapeček, takys tam hrál takovýho jako zlobivýho nebo něco.*
(tamtéž)

V prvním případě (75) moderátor Karel Šíp ujišťuje svého hosta Karla Gotta o tom, že on na sobě také tvrdě pracuje. V druhém případě (76) jde o pouhé oznámení pocitu mluvčího. Jan Kraus oznamuje Marku Vašutovi, že jeho mluva je pro něj již těžko pochopitelná.

Ostatní typy partikulizace slovesa *vědět* se v sledovaných pořadech nevyskytly. Jde o typ *víš co*, který signalizuje návrh mluvčího (*víš co, přijď zítra*), dále typ *co vím*, který dává najevo stupeň jistoty mluvčího ve významu *patrně, zřejmě* (*co vím, včera tam nebyl*). Třetí typ je *kdo ví*, který vyjadřuje nevědomost o sdělované skutečnosti. První typ se ve sledovaných pořadech nevyskytl zřejmě z toho důvodu, že účastníci veřejné komunikace v televizním vysílání si nemají potřebu nic domlouvat. Nepřítomnost druhého a třetího typu si vysvětlujeme tak, že mluvčí se snaží vždy co nejlépe odpovědět na otázku a nedávají tak najevo svou nevědomost, a pokud ano, tak jinými způsoby než partikulizací slovesa *vědět*.

- Typ **víš/víte co** s funkcí uvození výpovědi:

(78) **Víte co**, tady druhá část otázky je zároveň odpovědí. (HP, gastronom Roman Vaněk)

(79) **Víte co**, když budeme hovořit o špekáčku, opékáčku, buřtu, já nevím jak se tohleto všechno jmenuje. (tamtéž)

(80) **Víte co**, jako vždycky se říká, že když dáte tu žábu do tej vlažný vody a pomalu ji vaříte, tak ona si nevšimne, že ji vaříte. (SJK, advokátka Klára Samková)

(81) **No víte co**, já se v tom jako vlastně neorientuju velmi. (SJK, zpěvák Tomáš Klus)

(82) **Víš**, že takovej chlapeček, takys tam hrál takovýho jako zlobivýho nebo něco. (SJK, J. K.)

(83) **Víte co**, to sádlo jako tuk je jedna z nejkvalitnějších věcí. (SJK, řezník František Kšána)

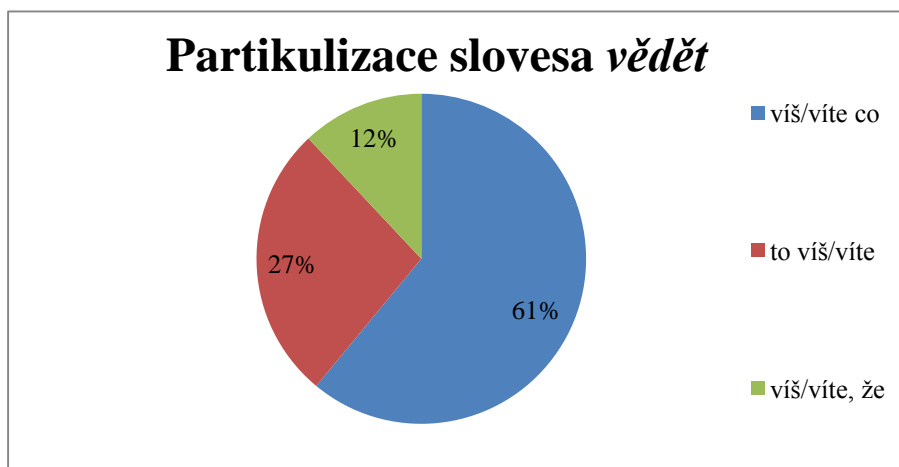
(84) **Víte co**, jedna z věcí, čemu furt nemůžu přijít na kloub, je takovej sval, kterému se říká panenka. (tamtéž)

(85) **Ale víte co**, já myslím, že tady nemůžeme tak dlouho čekat. (SJK, J. K.)

(86) Proč byste to dělat nemoh? – **Víte co**, možná ještě mohl. (V, hudebník Karel Šůcha)

Sloveso *vědět* zde ztrácí svůj původní význam. Jde o dvojvalenční sloveso (někdo ví něco), v některých případech až trojvalenční (někdo ví něco o někom/o něčem), vyžaduje tedy dvojí doplnění. Doplnění akuzativu je v partikulizovaných spojeních potlačeno. Sloveso nabývá nové funkce, a to pouze uvozovací a kontaktní. Tento typ partikulizovaného *vědět* se objevuje ve veřejné komunikaci v médiích velmi často. Vybrali jsme však vzhledem k celkovému rozsahu jen část příkladů, celkový počet užití ve sledovaných pořadech si lze představit v následujícím grafu. V zobrazení jsou znázorněny výskyty partikulizace slovesa *vědět* v jednotlivých variantách:

Graf 5

Ve všech uvedených případech partikulizace slovesa *vědět* (78) – (86) ztrácí sloveso svůj význam a k užití dochází jen v 2. osobě singuláru a plurálu (s výjimkou typů, které jsme uvedli jako v médiích nedoložené).

6.6 Partikulizace slovesa *počkat*

Sloveso *počkat* bývá partikulizováno velmi často. Užívá se ho za účelem uvození výpovědi a také za účelem přerušení výpovědi komunikačního partnera. Moderátoři zábavních pořadů mají na starost chod hovoru, z čehož vyplývá, že odchýlí-li se host od tématu, moderátor musí zasáhnout. A to dělá většinou za pomoci imperativu slovesa *počkat* na začátku výpovědi.

- (87) **Počkejte**, já nemůžu za to, že Vaše dětství je tak vážný! (SJK, J. K.)
- (88) **Počkejte**, ale je to u nás víc než v Evropě? (tamtéž)
- (89) Ne, ale **počkejte**, je teda, dobře, tak krajíček chleba, masa, půlku talíře zelenina a třeba klobásu! (tamtéž)
- (90) Ne, **počkejte**, my jsme vodbočili vod něčeho, co tam bylo na začátku (tamtéž)
- (91) **Počkej**, nesor mě, seš zklamanej! (V, Karel Šíp)
- (92) **Počkejte**, to není všechno! (tamtéž)
- (93) **Počkejte**, opatrně, važte slova! (tamtéž)
- (94) **Počkej**, tohle už na nás začíná bejt těžký Marku! (SJK, J. K.)

Sloveso *počkat* je dvojvalenční, vyžaduje tedy ve svém původním charakteru obsazení obou valenčních pozic (někdo čeká na někoho/na něco). V uvedených příkladech není druhá valenční pozice obsazena, sloveso tedy ztrácí svou původní funkci. Omezena je i gramatická kategorie osoby a slovesný čas. Sloveso má funkci upoutávací a kontaktovou. V takovém kontextu se vyskytuje jen v imperativních formách, avšak nikoli v 1. osobě plurálu (*počkejme*). Za zmínku stojí také fakt, že imperativ slovesa *počkat* užívali pouze moderátoři pořadů, nikoli jejich hosté. Imperativ se ve všech případech vyskytuje na začátku výpovědi a většinou mluvčí přerušil výpověď svého komunikačního partnera.

Tento typ partikulizace je ve veřejných projevech v médiích velice častým jevem, uvedené příklady jsou pouze „ukázkové“, ve skutečnosti celkový počet výskytů ve sledovaných pořadech čítá devatenáct příkladů, které jsou uvedeny v příloze.

6.7 Partikulizace vět vedlejších

U partikulizace vedlejších vět „jde hlavně o (lexikálně omezené) vedlejší věty s *když*: *Když to musí být, tak mu zavolej; Když jinak nedáš, tak já tam tedy půjdu.* [...] Užívá se jich hlavně jako indikátoru neochotného souhlasu, až rezignace.“ (GREPL, KARLÍK, 1998, s. 405)

Tento příklad partikulizace byl ve vybraných pořadech zaznamenán pouze jednou v Show Jana Krause:

Jan Kraus: *No nicméně, když už jste tady kluci, že byste zazpívali?*

Miloš Pokorný (hudební skupina Těžkej pokondr): *No a tak když jinak nedáte, na potlesk jsme zvyklí.*

Hudebník dal touto odpovědí najevo, že se nenechá přemlouvat, ale jde zpívat jen proto, že se to po něm žádá. V tomto případě šlo o prostředek humoru.

Jiný typ ustáleného výpovědního útvaru jsme zaznamenali v pořadu Hyde park, autorkou výroku je specialistka na spánek, Soňa Nevšimalová: *Abych řekla pravdu, tak znám několik mladších lidí, kteří marihuanu užívají.* I v tomto případě jde o partikulizaci vedlejší věty. Jde o konvencionalizované spojení, které se užívá poměrně často (časté v běžné komunikaci je např. *abych řekla pravdu, tak ti ani nevím/ani nevím, abych pravdu řekla.*) Signalizuje neochotný souhlas mluvčího se sdělovanou skutečností.

7. Závěr

Zkoumaná partikulizace v nepřipravených mluvených projevech v médiích byla zaznamenávána z celkového počtu čtyřiceti pořadů. Televizní pořady, i ty zábavné, reprezentují jednu důležitou oblast veřejné mluvené komunikace. Proto se staly předmětem našeho zkoumání. Každý z pořadů přispěl ke splnění cíle naší práce. I když se v některém z pořadů některé partikulizované výrazy neobjevily, pomohly nám všechny stejně vyhodnotit četnost výskytu, kterou jsme zaznamenali do grafického zobrazení.

Při sledování televizních pořadů a při zapisování partikulizovaných výrazů bylo zjištěno, že je tento jev velice častý, a to i ve veřejné komunikaci. Dále jsme podle očekávání shledali, že čím lépe se účastníci komunikace znají, tím vyšší je v rozhovoru míra partikulizace. To stejné platí i pro formálnost prostředí; je-li atmosféra formální, snižuje se míra partikulizace.

Také jsme si povšimli, že každý z moderátorů užívá jiný partikulizovaný výraz pro navázání kontaktu s hosty. Tak například výraz *heleďte* je typický pro vyjadřování Ester Kočíčkové. Karel Šíp užívá často imperativu slovesa *řici*. Vyjadřování Jana Krause je v tomto ohledu různorodější, všimli jsme si však zvýšené frekvence výrazu *podívejte se*.

Zjistili jsme, že z ohebných slovních druhů se nejčastěji partikulizují slovesa. Stojí-li sloveso v partikulizované větě hlavní, jde nejčastěji o sloveso *řici*. Dále můžeme konstatovat, že sloveso v partikulizované hlavní větě je nejčastěji ve formě indikativu. Zvláštní typ partikulizace představuje sloveso *vědět*, které se nejčastěji vyskytuje ve spojení se zájmenem. Jde o jeden z nejrozšířenějších typů partikulizace (vedle partikulizace slovesa *řici* a *počkat*). Z neohebných slovních druhů se nejčastěji partikulizují příslovce, která plní funkci vycpávkových slov. Tato slova příliš nenarušovala kultivovanost projevu v zábavních pořadech, avšak v pořadu *Hyde park*, ve kterém nejde o zábavu, ale o informace, mělo mnoho mluvčích problém se sdělením skutečnosti bez tohoto prvku. Na diváka vycpávková slova působila tím způsobem, že narušovala věrohodnost sdělovaného obsahu.

Částice tvoří různorodou skupinu a v učivu základní školy představují problémovou učební látku. V učebnicích pro základní školy není problematika partikulizace zpracována. Pochopení tohoto procesu by žákům mohlo umožnit také lepší porozumění funkcím částic. Při výkladu o slovních druzích na základě širšího kontextu by se žáci mohli dozvědět také o procesu partikulizace, a tím si lépe osvojit jak slovnědruhové vymezení částic, tak prvky mluveného projevu.

8. Použitá literatura

primární:

ČMEJRKOVÁ, Světlá a Jana HOFFMANNOVÁ, J. *Jazyk, média, politika*. Praha: Academia, 2003. ISBN 80-200-1034-3.

DANEŠ, František. Kultura mluvených projevů. *Naše řeč*. [online]. 1969, roč. 52, č. 2-3. ISSN 0027-8203. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5437>.

GREPL, Miroslav. Funkce částic (partikulí) ve výstavbě českých výpovědí. *Přednášky a besedy z 37. běhu LŠSS [PřednBLŠSS 37]*. Brno: MU, 2004.

GREPL, Miroslav. Partikulizace v češtině. *Jazykovědné aktuality: informativní zpravodaj českých jazykovědců*. Praha: Jazykovědné sdružení České republiky, 1965. ISSN 1212-5326.

GREPL, Miroslav a Petr KARLÍK. *Skladba češtiny*. Olomouc: Votobia, 1998. ISBN 80-7198-281-4.

HAUSENBLAS, Karel. O studiu syntaxe běžně mluvených projevů. In: *Otázky slovanské syntaxe: sborník brněnské syntaktické konference, 17. - 21. 4. 1961*. Praha: SPN, 1962.

HOFFMANNOVÁ, Jana. *Stylistika a ...*. Praha: Trizonia, 1997. ISBN 80-85573-67-9.

KARLÍK, P., M. NEKULA a J. PLESKALOVÁ. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: NLN, 2002. ISBN 80-7106-484-X.

KASAL, Jindřich. Partikule a jejich kodifikace. *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Facultas Philosophica. Philologica 66*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1996. ISBN 80-7067-586-1.

KLÍMOVÁ, Květoslava. K slovnědruhovému povaze částic. *Spisovnost a nespisovnost*. Brno: MU, 2004.

KNAPPOVÁ, Miloslava. O kultuře jazykových projevů v televizi. *Naše řeč*. [online]. 1970, roč. 53, č. 3. ISSN 0027-8203. Dostupné z <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5498>.

MÜLLEROVÁ, O., J. HOFFMANNOVÁ a E. SCHNEIDEROVÁ. *Mluvená čeština v autentických textech*. Jinočany: H&H, 1992. ISBN 80-85467-96-8.

MÜLLEROVÁ, Olga. K syntaxi nepřipravených souvislých mluvených projevů (přidatné výrazy a konstrukce). *Slovo a slovesnost*. 1966, č. 27.

NEKULA, Marek. *System der Partikeln im Deutschen und Tschechischen: unter besonderer Berücksichtigung der Abtönungspartikeln*. Tübingen: Max Neimeyer Verlag, 1996. ISBN 3-484-30355-7.

PETR, Jan a kol. *Mluvnice češtiny 2. Vysokoškol. učeb. pro stud. filoz. a ped. fak. 2*, Tvarosloví. Praha: Akademia, 1986.

sekundární:

LUKEŠ, Alexandr. Rozhovor: Ester Kočičková. In: *Naše rodina*. [online]. 2008, roč. 40, č. 16. Dostupné z <http://www.nase-rodina.cz/article.php?clanek=482#>.

9. Seznam grafů

Graf 1 ... na str. 36

Graf 2 ... na str. 41

Graf 3 ... na str. 43

Graf 4 ... na str. 43

Graf 5 ... na str. 45

10. Seznam tabulek

Tabulka 1 ... na str. 29

Tabulka 2 ... na str. 30

Tabulka 3 ... na str. 30

11. Anotace

Jméno a příjmení:	Stanislava Pospíšilová
Katedra:	Katedra českého jazyk a literatury
Vedoucí práce:	PhDr. Květoslava Musilová, Dr.
Rok obhajoby:	2012

Název práce:	Partikulizace v nepřipravených mluvených projevech (na materiálu vybraných kontaktních televizních pořadů)
Název v angličtině:	Particularization in unprepared speeches (drawn from material from the selected dialogue-based TV programmes)
Anotace práce:	Tématem bakalářské práce je partikulizace v nepřipravených mluvených projevech ve vybraných pořadech v médiích. Cílem práce je zhodnotit míru partikulizace ve vybraných mluvených projevech a posoudit četnost výskytu jednotlivých typů partikulizace a jejich funkce ve výpovědi. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Bakalářská práce obsahuje přílohu s příklady, které nejsou začleněny do samotné práce vzhledem k jejímu rozsahu.
Klíčová slova:	Partikule, částice, partikulizace, mluvený projev, média, nepřipravenost
Anotace v angličtině:	The topic of this bachelor thesis is focused on particulation occurring in unprepared speeches in chosen programmes in the media. The goal of this work is to evaluate the degree of particularization in these choosen speeches and assess the frequency of individual types of particularization and their function in the statements. This thesis is divided into theoretical and practical parts. This bachelor thesis includes an appendix with examples, which are not incorporated within the work itself due to its extent.
Klíčová slova v angličtině:	Particle, partikularization, spoken speech, media, unpreparedness
Přílohy vázané v práci:	1
Rozsah práce:	50 s.
Jazyk práce:	Čeština

Příloha

Příklady neuvedené v práci:

6.2.2.1

- (1) **Fakt** doporučuju! (PEK, E. K.)
- (2) **Fakt** fešák! (PEK, dramatička Iva Klestilová)
- (3) *Myslíte, že by **fakt** ty války nebyly?* (PEK, E. K.)

6.2.3.1

- (4) *My spolu spolupracujeme, **řekl bych** hodně dlouho.* (HP, Zdeněk Juračka, prezident svazu obchodu a cestovního ruchu)
- (5) *Tak si to **pojd' me** rozebrat.* (HP, D. T.)
- (6) **Řekněme** si dopředu to téma. (V, K. Š)
- (7) *Tak to je, **myslím**, optimistický výklad.* (tamtéž)
- (8) *Já už jsem to, **myslím**, tady říkal.* (SJK, J. K.)
- (9) *Přidám tam takové, **řekněme**, lístky máty.* (P, soutěžící)
- (10) *A to ti, **myslím**, úplně otočilo život.* (V, K. Š.)
- (11) *Byla jste v plný emoční síle, **bych řekl.*** (SJK, J. K.)
- (12) **Pojd' me** se bavit o těch chlapech. (PEK, E. K.)
- (13) **Pojd' me** probrat ty politiky. (tamtéž)
- (14) **Pojd' me** se soustředit. (tamtéž)

6.4.1.1

- (15) **Heled'te**, tohleto je příprava na vysílání. (PEK, E. K.)
- (16) **Heled'te**, kariéra podle slovníku - ... (tamtéž)
- (17) **Představte si**, Ester, že vlastně je možný, že kdyby tam seděl někdo jinej, tak najde určitě nějaký předpis. (PEK, zahraniční zpravodajka Petra Procházková)
- (18) **A představte si**, že je ještě umím vyjmenovat! (V, herec a režisér Jan Kačer)
- (19) **Řekni mi**, ty děláš tolik let ty návrhy, ty kolekce? (V, K. Š.)
- (20) **Řekněte**, nechaj si oni i poradit? (tamtéž)
- (21) *No, **řekněte mě**, stručně, myslíte si, že česko se z tý krize vzpamatovalo?* (tamtéž)
- (22) *No a **řekněte mi**, vy teda denně trénujete?* (SJK, J. K.)
- (23) *Ještě **řekněte**, synovi je kolik?* (V, K. Š.)
- (24) **Řekněte mně**, jenom krátce, kdybyste to srovnal, to vypadá jako, že tenkrát to bylo všechno takový jako jednoduchý, vy jste se znali s těma zločincema, zločinci znali vás, mají to těžší teďka, než jste to měli vy? (tamtéž)
- (25) *No ale **řekněte mně**, vod někoho jsem slyšel, vy jste vždycky měl doma papouška, já jsem si vždycky tak říkal, že ho jako máte, abyste si s někým pokecal, čili vy jste měl mluvícího papouška, nebo máte papouška?* (tamtéž)
- (26) *Nějakej vůl to vymyslel, to mi **neříkejte!*** (tamtéž)
- (27) **Řekněte**, nenarážíte na problémy? (tamtéž)
- (28) **Řekni mně**, žes tam nedal smetanu? (P, soutěžící)
- (29) **Neříkej**, že to těsto je domácí! (tamtéž)

6.4.1.2

- (30) **Chcete říct**, že v Kábulu se nemluví o Standovi? (PEK, dramaturgyně Iva Klestilová)
- (31) Já **musím říct**, že Vás chápu. (tamtéž)
- (32) **Musím říct**, že jsem nečekal, žese Vám tak daří. (SJK, J. K.)
- (33) Tak, **musím říct**, že jsem se netrefila. (P, soutěžící)
- (34) **Musím říct**, že se mi večer líbil. (tamtéž)
- (35) **Musím říct**, že je špatně, když to přesáhne určitý meze. (V, K. Š.)
- (36) Já teda **musím říct**, Lído, Lído Vám říkají, že jo, Ludmilo je takový starobylý, Lído, já **musím říct**, že moje paměť, přestože je poměrně v troskách, tak já si doted'ka pamatuju ten Váš famózní běh, kdy jste se stala mistryní světa. (tamtéž)
- (37) Já **řikám**, já bych si chtěl zahrát. (V, bývalý hokejista Milan Nový)
- (38) **Předpokládám**, že teda to Řecko, v tom pelotonu, padáme taky? (V, K. Š.)
- (39) Já **musím říct**, Františku, že my když jsme si domlouvali tohle naše setkání, tak jsme ještě nikdo neměli nejmenší tušení, že mezitím se toho kolem Vás tolik semele. (tamtéž)
- (40) Ale jak **řikám**, tudle kauzu necháme být. (tamtéž)
- (41) Já **řikám**, Vy jste velkej světoběžník. (tamtéž)
- (42) **Musím říct**, že se mně to líbí. (tamtéž)
- (43) **Přiznám se**, já nemám ráda maso. (tamtéž)
- (44) **Ono to vypadá**, že vy okecáte úplně všechno! (SJK, J. K.)

6.5.1

- (45) **Víte co**, je tu dost horko. (P, soutěžící)
- (46) **Víte co**, to charisma se říká, že se s tím člověk narodí. (SJK, moderátorka Mirka Čejková)
- (47) **Víte co**, nerozptylujte se, ted' už se věnujte mně. (SJK, J. K.)
- (48) **To víte**, kapitalismus paní Zpěváková, **to víte**. (PEK, E. K.)
- (49) **Víte co**, já bych se toho ráda dotkla, jo. (tamtéž)
- (50) Protože **víte co**, já jsem žena a když koukám na toho politika, musí mi imponovat. (PEK, E. K.)
- (51) **Víte co**, ono to vypadá, že bude dost chytrej. (tamtéž)

6.6

- (52) **Počkejte**, ale ona přijde a řekne nějaký výčet. (SJK, J. K.)
- (53) Ale **počkejte**, ale ztratíte – vy jste z Liberecka! (tamtéž)
- (54) No ale **počkejte**, ale řekněte mi, vy jste studoval na učitele, ne. (tamtéž)
- (55) No **počkejte**, k tomu jsem se chtěl dostat. (tamtéž)
- (56) Tak **počkejte**, a ted'ko, čili toho je kolik? (tamtéž)
- (57) **Počkejte**, nemusíte to dělat! (tamtéž)
- (58) **Počkejte**, to ted'ka seženete! (PEK, E. K.)
- (59) **Počkejte**, a když jsou děti doma a nikdo nemá chuť vařit? (tamtéž)
- (60) **Počkej**, tak kolik my máme čas? (V, Osmany Laffita)
- (61) **Počkejte**, jako politik, já ho nehodnotim! (PEK, zahraniční zpravodajka Petra Procházková)
- (62) **Počkejte**, jako jednotlivě? (PEK, bývalá ministryně obrany Vlasta Parkanová)